

Sociální odkaz T. G. Masaryka pro současnou českou společnost

Beáta Navrátilová

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Beáta Navrátilová**
Osobní číslo: **H150364**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Sociální odkaz T. G. Masaryka pro současnou českou společnost**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti života T. G. Masaryka a jeho učitelství, filosofie a sociálních aspektů jeho díla.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou obsahové analýzy.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

NOVÝ, Lubomír. Filosofie T. G. Masaryka. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963. ISBN neuvedeno.

ČAPEK, Karel. Hovory s T. G. Masarykem. Praha: Fr. Borový, 1936. ISBN neuvedeno.

MASARYK, Tomáš Garrigue a Josef NAVRÁTIL. Ideály humanitní: Problém malého národa ; Demokratism v politice. Praha: Melantrich, 1968. ISBN 32-018-68.

HORA-HOŘEJŠ, Petr. Toulky českou minulostí. Čtrnáctý díl. Praha: Via Facti, 2016. ISBN 978-80-904103-5-0.

SMETANOVÁ, Jindřiška a Antonín SCHENK. TGM: proč se neřekne pravda?: ze vzpomínek dr. Antonína Schenka. Praha: Primus, 1996. ISBN 8085625679.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, PhD.
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

11. ledna 2018

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2018

Ve Zlíně dne 11. ledna 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

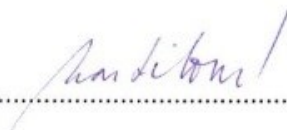
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 26.4.2018

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá myšlenkami T. G. Masaryka, které jej doprovázely po celý jeho život a jsou přínosem současné době. Především jde o myšlenky filozofické a sociální. Teoretická část práce v první části chronologicky zpracovává Masarykův život od jeho mládí, přes vznik Československa až po jeho úmrtí a v části druhé se zaměřuje na výkon jeho profesí. Při zpracování tohoto textu bylo vycházeno ze studia hlavních Masarykových děl, na jejichž základě byla zpracována jak teoretická část, tak praktická. V části praktické bylo formou obsahové analýzy nastíněno ucelené Masarykovo smýšlení o jednotlivých tématech, které bylo doplněno o komentář autora, kterým tyto dané témata vztahuje k současnosti. V jednotlivých tématech se autor snaží naleznout sociální odkaz, který by byl současné společnosti přínosný.

Klíčová slova: analýza, Československo, Masaryk, odkaz, současná společnost

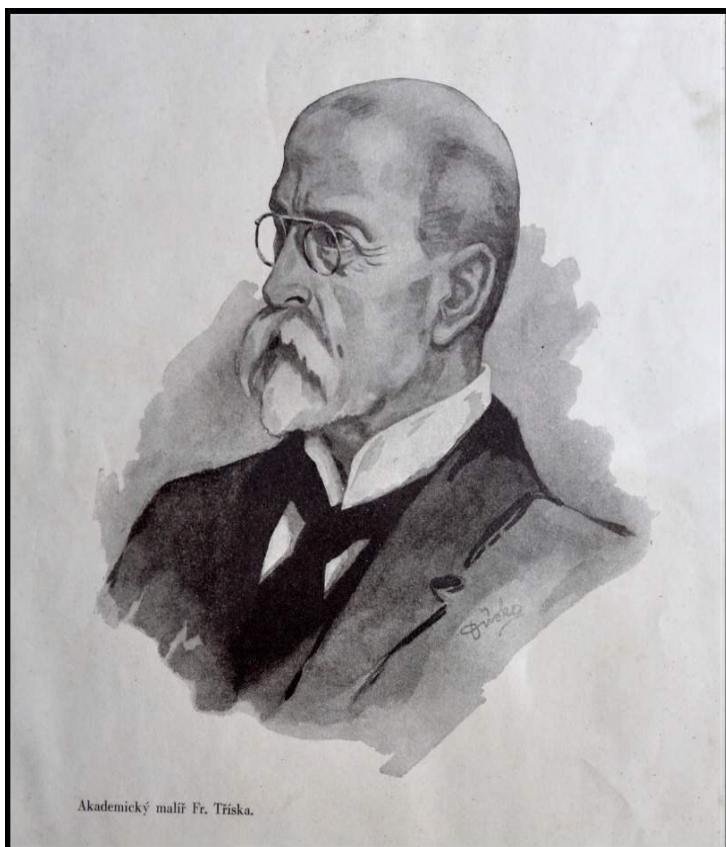
ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the ideas of T. G. Masaryk, who was accompanied by them, all the life. Primarily, his philosophical and social ideas are the benefit nowadays. Masaryk's life, from his youth, through the inception of the Czechoslovakia, to the death, is chronologically described in the first part of the theoretical part of the thesis, and the second part includes the performance of his professions. The text adaptation, as well as the theoretical and practical part of the theses, was based on the study of the main Masaryk's works. As the content analysis, his coherent views on the individual subjects are outlined in the practical part. It was complemented by the comments of the author, which connect these themes with the present days. The author tries to find a social reference that would be beneficial nowadays.

Keywords: analysis, Czechoslovakia, Masaryk, reference, nowa-days

Poděkování:

Tímto chci poděkovat vedoucí mé bakalářské práce, paní doc. PhDr. Lence Haburajové Ilavské, PhD., za její pedagogický přístup, věcné připomínky a cenné názory při zpracování mé práce.

Motto:

„Život se nedá slovy dostatečně vyložit, jen žít.“ (T. G. Masaryk)

Prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ŽIVOT T. G. MASARYKA	12
1.1 MLÁDÍ.....	12
1.2 MANŽEL A PEDAGOG	12
1.3 VSTUP DO POLITIKY	14
1.4 1. SVĚTOVÁ VÁLKA	16
1.5 ČESKOSLOVENSKO	16
1.6 PREZIDENT NA ODPOČINKU	17
1.7 ÚMRTÍ PREZIDENTA OSVOBODITELE	19
1.8 ODKAZ A REFLEXE T. G. M.	19
2 T. G. M. A JEHO PROFESE	22
2.1 MASARYK JAKO PEDAGOG.....	22
2.1.1 Dialekt	23
2.1.2 Počátky učitelství	23
2.1.3 Pedagog na univerzitě	25
2.2 MASARYK JAKO POLITIK	25
2.2.1 Politická psychologie	26
2.2.2 Poslanecké působení	26
2.3 MASARYK JAKO FILOZOF NÁBOŽENSTVÍ.....	29
2.3.1 Základy víry	29
2.3.2 Kritické pojetí katolicismu	29
2.3.3 Víra v humanitě.....	31
2.4 MASARYKOVY PROFESNÍ AFÉRY	32
2.4.1 Rukopisné boje.....	32
2.4.2 Hilsneriáda	32
2.4.3 Střelba do dělníků	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
3 PROJEKT VÝKUMNÉHO ŠETŘENÍ	35
3.1 VÝZKUMNÝ SOUBOR	35
3.2 VÝZKUMNÁ METODA	36
3.3 METODA SBĚRU A ANALÝZY DAT	36
4 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	38

4.1	KATEGORIE: HUMANITA	38
4.2	KATEGORIE: ETIKA	40
4.3	KATEGORIE: LIDSKÁ DUŠE	41
4.4	KATEGORIE: RODINA A VÝCHOVA.....	42
4.5	KATEGORIE: ALKOHOLISMUS.....	43
4.6	KATEGORIE: SEBEVRAŽEDNOST.....	45
4.7	KATEGORIE: DISKRIMINACE ŽEN.....	47
4.8	KATEGORIE: DEMOKRACIE.....	48
4.9	KATEGORIE: PRÁCE A NEZAMĚSTNANOST	49
4.10	KATEGORIE: TEORIE STÁTU	50
5	SHRNUTÍ.....	52
5.1	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	55
ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	59
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	63
SEZNAM OBRÁZKŮ	64
SEZNAM PŘÍLOH.....	65

ÚVOD

Když se podíváme do historie našeho státu a národa, jistě nalezneme mnoho významných osobností. Jednou z těch nejvýznamnějších, která se mimo jiné zasloužila také o vznik Československého samostatného státu, byla osobnost profesora Tomáše Garrigua Masaryka. On sám nebyl jen naším historicky prvním prezidentem, ale byl i významným pedagogem a filozofem. Je třeba podotknout, že byly i období, kdy část společnosti stála proti tomuto státníkovi. Vše bylo způsobeno především tím, že se nebál stát si za svým názorem, i když většina společnosti byla jiného názoru. Tato velká osobnost českých dějin byla jistě inspirací pro nespočet prací, které se snažily vystihnout život a myšlení velkého státníka. Velkou inspirací byl i k vytvoření této práce, jelikož valná část dnešní společnosti si jméno T. G. Masaryka spojí pouze s pojmem prezident, ale širší souvislost už je jim cizí. Proto byla tato práce přehledně zpracována a následně by mohla posloužit pro rozšíření znalostí nejen jejího autora, ale také další populace.

To, že byl Masaryk naším prezidentem, ví většina. Avšak co jeho prezidentování předcházelo, jak Tomáš vyrůstal, jakým byl manželem či jak se dostal do politické funkce, to už ví málokdo. Tímto vším a nejen tím, se zabývá první část teoretické části. Valnou většinu jistě překvapí, že se Masaryk narodil jako kluk v úplně obyčejné, ne příliš vzdělané rodině. Již od malička jej zajímali nejznámější filozofové, jakým byl třeba Platón a možná to jej dovedlo až titulu doktora filozofie. Jeho životní filozofií byla také představa jedné lásky na celý život, kterou brzy poznal. Svou ženou byl okouzlen na první pohled a tak dlouho neváhal a požádal ji o její ruku. Ta se nenechala dlouze přemlouvat a nabídku sice zprvu kvůli svým útrapám s depresí odmítla, avšak po Tomášovu neodbitém naléhání přijala. Byla mu velkou inspirací až do sklonku jejího života. V poslaneckém působení si prošel řadou změn a vyvíjel se. Během této doby se zapojil do řady takzvaných afér, kdy se ne vždy setkal s podporou ze strany společnosti. On však své jednání považoval za správné a nenechal se zviklat nevolí. Po vypuknutí 1. světové války se Masaryk rozhodl k odjezdu za hranice, odkud pokládal základy k tvorbě Československa, což se mu nakonec povedlo. Prezident této naší nové republiky byl vždy velmi zdravý, avšak po vážné zdravotní komplikaci již nic nebylo tak zdárné, jako bývalo. Po jeho čtvrtém zvolení však situaci dlouho neustál a musel abdikovat. Svůj život však dožil na zámku v Lánech, kde se cítil nejlépe.

Druhá část teoretické části je nabitá poznatky o jeho profesní dráze. Málokdo jistě ví, jakým byl oblíbeným pedagogem, jak miloval diskuze se svými studenty a jak jej dokonce navštěvovali u něj doma. Jeho řeč byla osobitá, až specifická. Nikdy neplýtl zbytečnými řečmi a neměl ani rád, když planě hovořili ostatní. Ve své víře dlouho tápal a také proto narazil na velká nepochopení u konzervativnějších věřících. Celoživotní a neměnnou vírou mu však vždy byla láska člověka k člověku – humanita.

Následná část praktická je zpracovaná formou kvalitativní obsahové analýzy, kde jsou zpočátku vymezeny jednotlivé metodologické pojmy a následně prováděna samotná analýza za použití odborné literatury, doplněná o úvahové srovnání s dnešní dobou. Pod dané výzkumné otázky spadají jednotlivé kategorie, u kterých jsou podrobněji analyzovány souvislosti mezi myšlenkami Masaryka a myšlenkami dnešní společnosti. Tato analýza dále podléhá otevřenému kódování.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŽIVOT T. G. MASARYKA

1.1 Mládí

7. března roku 1850 byl ve městě Hodonín narozen Tomáš Masaryk. Jméno Tomáš rodiče zvolili dle svátku v kalendáři. Jeho otci bylo v té době 26 let a matka měla o 10 let více. Otec Josef se živil jako panský kočí a Tomáše proto koně odjakživa přitahovali. Ve stájích se spřátelil s mladým veteránem, který později spáchal sebevraždu oběšením, což Tomáše poznamenalo na celý život a také se sebevražedností dále v dospělosti zabýval. Jeho matka Terezie pracovala jako panská kuchařka. Pocházela z Hustopečí z německé měšťanské rodiny Kropáčků. Měla rozhodné slovo v domácnosti, otec se podřizoval. Masaryk byl na ni velmi citově upnut a udržoval s ní kontakt až do jejího skonání. U Masaryků se proto mluvilo dvojjazyčně – otec slovensky, matka německy. Dětství prožíval Tomáš v Hodoníně a v několika vsích na Slovácku. Obydlí bylo vždy velmi nuzné, v jediné světnici žilo později všech 6 členů domácnosti. Jediné Masarykovo dochované obydlí je však pouze to v Čejkovicích. Po celé dětství však jeho domovina byla zpravidla rovinatá, proto se nadále celý život Masaryk cítil nejlépe v rovině – v horách se cítil stísněn.

Jeho školní docházka byla započata v šesti letech, nejprve v německé škole v jeho rodném městě Hodoníně, poté studoval ve škole české v Čejkovicích. Ihned poté začal navštěvovat dvoutřídní piaristickou školu ve městě Hustopeče, kde byl připravován na učitelský ústav. Gymnázium navštěvoval ve Strážnici a v Brně a maturitu složil na Akademickém gymnáziu ve Vídni. Na univerzitě ve Vídni se věnoval studiu klasické filologie, brzy však přešel na filozofii, estetiku a psychologii, kromě těchto navštěvoval i přednášky z anatomie a soukromě se věnoval studiu zvláště Platona, Johna Stuarta Milla a Comta. Platon byl Masarykovým největším filozofem po celý jeho život. Otázka duše u Platona byla i námětem Tomášovi dizertační práce (Dresler, 1990, s. 7-8).

1.2 Manžel a pedagog

V březnu roku 1876 odpromoval Masaryk jako doktor filozofie. V tom stejném roce v létě publikoval své první články v deníku *Moravská orlice*. Na podzim v něm probudila návštěva

severní Itálie silný zájem o výtvarné umění, poté se odebral do Lipska, kde započal přípravu na univerzitní dráhu. Zde bydlel v rodině, kde poznal vzdělanou americkou dívku ze staré protestantské rodiny, Charlottu Garriguovou z Brooklynu. S touto dívkou se velice brzy sblížil a po krátkých dvou měsících ji před jejím odjezdem do Ameriky požádal o ruku, s čímž souhlasila. V březnu roku 1878 Masaryk odcestoval do Spojených států za svou snoubenkou, kde si ji vzal za ženu a přijal do svého jména její příjmení Garrigue na důkaz úcty k jeho rodině, která mu byla vždy velmi nápomocná. Poté novomanželé odcestovali zpátky do Lipska, kde pobývali ve skromných poměrech (Dresler, 1990, s. 7-8).

Masaryk svou ženu charakterizoval těmito slovy, z nichž je zřejmé, čím asi na něj nejvíce působila: *„Charakteristické je, že milovala matematiku. Toužila celý život po přesném poznání, ale tím v ní trpěl cit. Byla hluboce zbožná... Po stránce mravní neměla ani zbla toho mravního anarchismu, který je tak rozšířený v Evropě, totiž také na kontinentě, proto také byla přesná a pevná v politice a otázkách sociálních. Byla naprosto nekompromisní a nikdy nelhala, její pravdivost a nekompromisnost měly velký vliv na mne. S ní jsem dostal z protestantismu do svého života to nejlepší: tu jednotnost náboženství a života, náboženskou praktičnost, náboženství pro všední dny.“* (Opat, 1990, s. 38)

Život s Charlottou však nebyl pro Masaryka snadný. Trpěla těžkými depresemi, a ty po ní zdědily i její děti. Mezi jejím blízkým příbuzenstvím došlo i k sebevraždě. Deprese Charlottě i jejím nejbližším ztrpčovaly život i v době, kdy se stala první dámou. Její osamocení v době 1. světové války, kdy zůstala v monarchii bez muže a procházela šikanou úřadů, se na ní podepsalo. Po válce se Charlotta zdržovala v ústraní, popř. v sanatoriu pro duševně choré v Praze ve Veveslavíně. Veřejnost však netušila, jakými problémy první dáma trpí, proto se musela stát pro lid neviditelnou (Mahler, 2017, s. 64-65).

Roku 1879 se v květnu narodilo šťastným rodičům první zdravé dítě, dcera Alice, se kterou především maminka mluvila anglicky, proto jí říkali Elis. Charlotta měla problémy s kojením, proto museli Alici předčasně odstavit. Za další rok, přesněji 1. máje, přišel na svět syn Herbert, který dostal jméno po Masarykově velmi blízkém příteli Janu Herbertovi. Tento porod byl však pro Charlottu značně problematický a tak byla v domácnosti vyvarována větší fyzické zátěže, při čemž jí s dětmi pomáhala babička Terezie a následně služebná (Hora-Hořejš, 2016, s. 34).

Ještě před Masarykovým prvním otcovstvím, na jaře roku 1879, se Masaryk stal docentem na filozofické fakultě vídeňské univerzity, kde přednášel sedm semestrů. V tom období nastala v jeho životě podstatná změna. Vyrůstal v ryze katolickém prostředí, avšak v Lipsku, zejména pod vlivem jeho ženy Charlotty, začíná studium protestantismu a posléze roku 1880 vstupuje do evangelického reformního sboru v Heršpicích u Slavkova.

V létě roku 1882 byl po obnovení české univerzity povolán do Prahy profesorským sborem, jako mimořádný profesor filozofie, což významně ovlivnilo jeho finanční zaopatření rodiny, které bylo pro Masaryka v té době velmi náročné. Téhož roku na podzim se i se svou manželkou přestěhoval z Vídně do Prahy, kde začal přednášet o Humově skepsi a o filozofii Blaise Pascala. Obě přednášky měly programový charakter. Tomáš orientoval české myšlení k Francii a Anglii. Rok po svém příchodu do Prahy, založil vědecký měsíčník *Athenaeum*, jehož stránky později plnil proslulý boj o Rukopisy. V tomto zmíněném boji se Masaryk postavil proti padělaným literárním zlomkům, které měly dokázat dlouhověkost české literatury, a hájil pravdu proti nacionalistické legendě a podvrhu. Tímto stanul v čele mladé vědecké generace a celého vědeckého a kritického hnutí, zvaného realismus. Orgánem tohoto hnutí se mimo časopis *Athenaeum* stal i list *Čas*, redigovaný Janem Herbenem (Dresler, 1990, s. 7-8).

1.3 Vstup do politiky

Roku 1891 byl poprvé zvolen poslancem. Na jaře do říšského sněmu a koncem roku i do zemského sněmu za mladočeskou stranu. Ve vídeňském parlamentě promluvil několikrát o školské reformě. Jako člen různých parlamentních delegací navštívil i Bosnu a Hercegovinu. Masaryk byl proti okupaci, jelikož v ní spatřoval nebezpečí pro evropský mír. Politicky tehdy trval ve smyslu Palackého na stanovisku českého státního práva v rámci Rakouska, ovšem za předpokladu, že se Rakousko zreformuje a přetvoří ve federaci rovnoprávných národů. Masaryk se roku 1893 vzdal obou mandátů, z důvodu politických a osobních neshod na mladočeské straně.

Po návratu do Prahy založil Masaryk nový časopis *Naše doba* s podtitulem *Revue pro vědu, umění a život sociální*. Navíc začal publikovat řadu knih, ve kterých se vyslovoval

k mnoha aktuálním politickým otázkám i k nadčasovým problémům filozofie, vědy, náboženství, estetiky, literatury a její kritiky. Dále v nich osvětloval naši národní minulost, kritizoval marxismus, analyzoval situaci v Rusku a uvažoval o uspořádání nové Evropy. Na konci 90. let Masaryk krátce přerušil, jelikož bojoval proti antisemitismu a pověře o rituální vraždě v souvislosti s procesem proti Židu Hilsnerovi, obžalovanému z vraždy. Tento boj, který vedl takřka sám, jej proslavil za hranicemi.

Na jaře roku 1900 se realistické hnutí změnilo v politickou stranu zvanou Česká strana lidová (realistická). Masaryk byl však na Valašsku zvolen poslancem až roku 1907, za podpory sociálních demokratů. Přesto, že za sebou neměl velkou politickou skupinu, když zastupoval české realisty jen s profesorem Drtinou, upoutal na sebe nejednou pozornost vídeňského parlamentu i rakouské a evropské veřejnosti akcemi, ve kterých šlo o základní otázky občanských svobod a demokracie. Světově proslul převážně aférou takzvaných velezrádných procesů, ve kterých rakousko-uherská diplomacie chtěla ospravedlnit anexi Bosny a Hercegoviny. Tomáš Masaryk zde usvědčil vídeňský režim z podvodných machinací.

Uprostřed jeho rozsáhlého konání v politice a mnohých cest do Ruska a Spojených států, dokončil Masaryk německý spis o Rusku, v němž upozornil na nekritický obdiv k této zemi, odsuzoval bolševiky a varoval před revolucí, která uvrhne Rusko do zkázy. Po vypuknutí 1. světové války navázal styky se západní cizinou a pomocí Setona-Watsona informoval západní vlády o politických cílech českého národa a jeho postavení ve válce. Začátkem prosince 1914 odcestoval přes Itálii do Ženevy a zůstal v cizině, aby řídil zahraniční odboj. Nápomocni mu byli Beneš, Štefánik a další. Masaryk zahájil svou politickou akci v červenci roku 1915 u příležitosti Husova dne tím, že vyhlásil v Ženevě otevřený boj rakouskému režimu a odůvodnil národní revoluci mravně. Mnohé cesty do spojeneckých zemí, rozhovory se západními státníky, tiskové kampaně a hlavně budování zahraniční armády v československých legiích ve Francii, v Rusku a v Itálii získaly Masarykovi velkou politickou autoritu, což nakonec vedlo na straně spojenců k uznání práva Československa na samostatný stát. Rozhodujícím aktem byl jeho styk s americkým prezidentem Wilsonem (Dresler, 1990, s. 8-9).

1.4 1. světová válka

Do války se shromáždily Centrální mocnosti vedené Rakousko-Uherskem a Německem proti tzv. dohodovým zemím – Rusku, Anglii a Francii. Pro Čechy znamenala válka pohromu, v podstatě byli degradováni na etnickou skupinu, která teď přežívala pod válečným právem. Masaryk jen sledoval vlaky s českými rekruty směřujícími na cizí jatka. Byli posláni proti Francii, Rusku a Srbsku, což byli celé desítky let přátelské země. Rekrutům nebylo zrovna do zpěvu. Výjimkou nebyly ani vzpoury, zbíhání a popravy. Masaryk však přemýšlel morálně: ti řadoví vojáci dělají to, co my předáci jsme hlásali – měli bychom postupovat jako oni! A i kdybychom měli v této osudové bitvě prohrát, je mravní povinností nezůstat stranou. Rozhodující byla také řada konzultací, které o perspektivách českého národa vedl s množstvím předních politiků. Ministerský předseda Körber mu bez zbytečných řečí sdělil, že po vyhrané válce se už Němci s Čechy mazlit nebudou a tvrdě si s nimi vyřídí účty. Tehdy došlo k Masarykovu přehodnocení postoje – jestliže byl kdy pro Rakousko, nyní byl rezolutně proti. Doposud hlásal reformy - avšak nyní se přikláněl k revoluci, dříve zaujímal obranu – nyní přešel do útoku, zastával mocnářství – v tuto chvíli se jeho stanovisko vyhroutil až k republikánství (Mahler, 2007, s. 58-59).

1.5 Československo

Jelikož si byl jistý tím, že doma brannou revoluci nerozpoutá, odjel za hranice. Od té doby jej čekalo čtyři roky dlouhé trmácení doslova kolem světa. Na mapě si Masaryk zakreslil svou představu o podobizně budoucího Československa. Pojem takového státu byl doposud naprostá abstrakce. Navíc vesměs všechny mocnosti ve sporu s Německem a Rakousko-Uherskem si přály zachování c. k. monarchie.

Po spoustě výzev bez ohlasu, byl Masaryk rozhodnut k sólové akci. V den pětistého výročí upálení Mistra Jana Husa, přesněji 6. července 1915, vystoupil v Ženevě s projevem, ve kterém vyhlásil zahájení československého odboje: „*Pokud zachováme pasivitu, ztratíme úctu nejen Evropy, leč především sebeúctu – ani pes se nedá tak beztrestně bít!*“ Za nějakou dobu se k němu přidali dva jeho žáci, třicetiletý Čech Edvard Beneš a čtyřiatřicetiletý Slovák Milan Štefánik. Všichni společně vypracovali program: 1. Pokusit se spojit všechny krajan-

ské organizace, které působí v zahraničí (Francii, Itálii, Anglii, Americe, Rusku), 2. Rozvinout rozsáhlou propagační kampaň – seznámit svět s požadavkem ustanovení Československa, 3. Pomocí amerických krajanů získat potřebné finanční prostředky, 4. Nejdůležitější bod, vybudovat československou zahraniční armádu ve Francii, v Itálii a především na Rusi (Mahler, 2007, s. 60-63).

Dne 28. října roku 1918 byl v Praze proveden převrat, kterým národní výbor odpověděl na diplomatické úspěchy zahraničního odboje. Masaryk, který byl tou dobou v Americe, byl **14. listopadu 1918** zvolen revolučním Národním shromážděním prvním prezidentem československé republiky. Cestou domů si však udělal zastávku v zemích Anglie, Francie a Itálie, kde jednal s předními státníky a uskutečnil přehlídky legií a 21. prosince 1918 byl konečně uvítán v Praze. Ještě v ten den Masaryk složil prezidentskou přísahu a den další pronesl jeho první poselství k Národnímu shromáždění. Byl zvolen prezidentem celkem čtyřikrát. V čele státu stál téměř dvě desetiletí, reprezentoval jej navenek a vynaložil snahu z něj vytvořit moderní, demokratický a humanitní domov Čechů, Slováků a několika národnostních menšin. Období dvaceti let demokracie zůstane v mysli nejednoho pamětníka zapsáno zlatým písmem jako Masarykova republika (Dresler, 1990, s. 10).

1.6 Prezident na odpočinku

Až do pozdního věku se Masaryk navzdory všem přestálým životním útrapám těšil výtečným zdravím. Situace se změnila na jaře 1934, v době, kdy bylo prezidentovi 84 let. Postihl ho záchvat mozkové mrtvice, po které oslepl na levé oko a začal trpět četnými dalšími obtížemi. Stalo se to měsíc před termínem jeho čtvrté prezidentské volby. Vláda rozhodla s ohledem na zájmy státu, aby Masaryk kandidoval, navzdory všemu. Jeho skutečný stav se rozhodli veřejnosti zatajit. Masaryk byl i počtvrté zvolen bez problémů, ačkoliv o jeho špatné kondici nebylo pochyb. Jen tak tak dokázal bez chyb přechystat prezidentský slib, o nějakém proslovu k národu nemohlo být řeči. Politici, místo aby začali hledat za Masaryka náhradu, se rozhodli doufat v zázrak. Buď se prezident uzdraví, nebo se jeho stav alespoň nezhorší do té míry, aby to vzbudilo ještě větší neklid. V Německu už vládl Hitler, pozice republiky nebyla růžová a případný otřes ji mohl destabilizovat.

Masaryk svou situací trpěl. Především se jeho zdravotní stav nelepšil. I když byl jeho program seškrtán jen na ty nejnnutnější věci, zbývala i řada dalších povinností, které se však u vážně nemocného starce proměňovaly v traumata. Příkladem bylo podepisování zákonů, jmenovacích dekretů a ostatních úředních listin. Prezident nevládl pravou rukou, lidé z hradní kanceláře tedy nechali vyrobit zvláštní razítko, které mělo platnost prezidentova podpisu. Každodenní razítkování mu tak připomínalo jeho nelichotivou situaci.

Chápal, že je tím, kdo pro mnoho lidí ztělesňuje státnost a republiku. Zároveň ho však tížila bezmoc, na kterou nebýval zvyklý. A hlavně nebyl zvyklý na lež a přetvářku. Nakonec se svému lékaři dr. Maixnerovi vzepřel. Není přece pravda, že se zotavuje. Hybnost ruky se mu nelepší, přestává vidět i na druhé oko a přibývá mu dalších potíží, které mu nedovolují přijímat návštěvy, číst, psát a řádně pracovat.

Nakonec to byl on, kdo v prosinci 1935 prosadil své odstoupení. Jako svého nástupce doporučil Masaryk E. Beneše, se kterým pracoval v zahraničí a znal ho, proto mu důvěřoval. V abdikací řeči, kterou za něho přednesl kancléř Šámal, **slíbil, že se i na odpočinku bude na své Čechy dál dívat**, jak svoje věci teď už bez něj vedou. Dokázal to pak skoro celé další dva roky, až do své smrti v září 1937 (Kosatík, 2017, s. 198-199).

Po své abdikaci žil Masaryk na zámku v Lánech, který získal k doživotnímu užívání. Tam jej pravidelně navštěvoval E. Beneš, který ho informoval o horkých novinkách v politice, což doprovázely jeho typicky stručné až suché komentáře. Masaryk poslouchal tyto novinky většinou mlčky, složitá politická témata jej už spíše unavovala. Z tohoto důvodu už nevěnoval tolik času ani návštěvám, dokonce sami Benešovi se museli často spokojit s omezenou konverzací (Smetanová, 1996, s. 234).

Ačkoliv mu četné nemoci ztrpčovaly život, snášel svůj zdravotní stav i pokročilý věk se stejnou důstojností, na jakou u něho lidé byli zvyklí z dřívějšího života. Mezi lidmi se objevoval málo, ale když se to čas od času přihodilo, stálo to za to. Naposledy se tak stalo 4. července 1937 při oslavách výročí bitvy u Zborova na Strahovském stadionu. Jeho příjezd nikdo neočekával. Když hlasatel oznámil, že Prezident Osvoboditel za okamžik vyjede na stadion, shromážděné davy propukly v dojaté nadšení. Přijel! Byl tam s nimi! Znovu, jako s nimi býval celou dobu, skoro celých 20 let od vzniku republiky (Kosatík, 2017, s. 199).

1.7 Úmrtí prezidenta Osvoboditele

14. září 1937 zemřel největší z velkých, náš osvoboditel, myslitel a vůdce. Velký myslitel neodešel, je tu, je stále s námi. Vždyť žijeme v jeho díle a s jeho práce, myslíme jeho myšlením. V zasedací síni stála busta zesnulého prezidenta Osvoboditele, na vysokém podstavci v háji zeleni. Místnost byla upravena podle návrhu Prof. Štipla. „*Shromazďujeme se v této bolestné chvíli, abychom dali upřímný výraz bolesti a úctě, jimiž se chvějí všechna sokolská srdce nad ztrátou dovršitele naší národní svobody, tvůrce a budovatele našeho samostatného státu. Mrtev tělem, září mohutným světlem svého nesmrtelného ducha v životním prostoru Československé republiky, nýbrž prosvětluje i dějinné obzory příštího vývoje lidstva. Je pokračovatelem slavné naší národní minulosti, zakladatelem zdravé, mohutně životné a tvořivé přítomnosti, jest uskutečňovatelem velikých idejí lidstva, jimiž obrodil svůj národ a k nimž s jedinečnou vůdcovskou velikostí dovedl zaměřit též touhu a vůli celého kulturního světa. Vyjadřujeme mu svou nejhlubší úctu. Hlásíme se k jeho poslání národnímu a lidskému, poněvadž rozumíme jeho velikosti a poněvadž víme, že v něm se nám dostalo opětné životní spojitosti s vývojem ostatních svobodných národů od věků do věků.*“ (týdeník Jas, 1937, s. 2)

Zanedlouho po Masarykově úmrtí vyslovila jeho dcera Olga přání, zaznamenat všechny knihy a předměty, které tehdy už zesnulého Tomáše celý život obklopovaly. Důvodem jí bylo přesvědčení, že všechny tyto předměty a prostředí jeho života, tvořily tzv. *odlesk jeho osobnosti*. Odlesk tedy zůstal zachován a dodnes můžeme nahlédnout a více se přiblížit jeho prožitému životu (Smetanová, 1996, s. 277).

Když se lidé už po jeho osmdesátce divili jeho tělesné síle, smával se: „Já snad ani jen tak neumru. Budou na to muset udělat zákon, že už smím umřít.“ Toho zákona by se byl T. G. M. nikdy nedočkal, ale přišel mu den, kdy naplnil svůj vlastní zákon (Čapek, 1998, s. 45).

1.8 Odkaz a reflexe T. G. M.

Vedle Mistra Jana Husa, husitského hnutí, Bílé Hory, Jana Ámose Komenského, národních obrozenců a československých legionářů se stala předmětem veřejné úcty také samotná osoba TGM a to ještě za myslitelova života. Je třeba podotknout, že on sám se oslavování své osoby nijak nebránil. Roku 1930 – v průběhu jeho třetího prezidentského období – *Národní shromáždění* přijalo velmi stručný a výstižný zákon, dnes nazývaný jako *Lex Masaryk*:

„*Masaryk se zasloužil o stát*“, kterým již tehdy ocenilo jeho mimořádný společenský a historický význam a neoddělitelnou provázanost s československým státem.

Po Masarykovi byly ve 20. a 30. letech 20. století pojmenovány nové školy, nemocnice a sportoviště vybudované za jeho prezidentství. Druhá česká univerzita založená v roce 1919 v Brně nesla od počátku jeho jméno. V Praze byl zbudován *Masarykův stadion*. Vznikaly společenské organizace se jménem úřadujícího prezidenta v názvu, například *Masarykova akademie práce* či *Masarykova letecká liga*. Architekt Josef Gočár již v roce 1935 navrhl monumentální budovu *Masarykova vědeckého ústavu* v Praze na Letné. Po roce 1919 začaly vznikat ve městech i menších obcích také kamenné pomníky TGM s jeho bustami. Byla po něm přejmenována náměstí a hlavní ulice, což byl ve 20. letech jev zcela běžný i v jiných demokratických státech.

Ještě za Masarykova života se objevily první snahy o kompletní zpracování jeho díla, zmapování jeho veřejného působení a sumarizaci jeho postojů a názorů. Novinář a spisovatel Karel Čapek sepsal v přímé spolupráci s ním a jeho dcerou Alicí třídílné autorizované dílo *Hovory s TGM*. Vytknout této knize samozřejmě lze subjektivní přístup. Informace o sobě a svých názorech v ní líčí sám Masaryk. Tato kniha vznikla během jeho prezidentské činnosti v období 1928 – 1935. Z dalších obsáhlých reflexí TGM je tomu monografie od Zdeňka Nejedlého. Ta ovšem končila jeho pražským pobytem v 80. letech 19. století. Nejedlý tuto monografii nikdy nedokončil. Byť autor inklinoval ke komunismu, Masaryka a jeho humanismus plně uznával.

Zanedlouho po abdikaci Masaryka na prezidentský úřad v prosinci 1935 se k jeho politickému odkazu přihlásil jeho nástupce prezident Edvard Beneš a rovněž *Národní shromáždění*, které 85letému Masarykovi zvláštním zákonem z 21. prosince 1935 přiznalo čestný *titul Prezident Osvoboditel*.

Po smrti TGM, za kratičkého trvání druhé republiky (1938-1939) byl odkaz Masaryka náhle rázně odmítán a dokonce označen jako jedna z příčin tehdejších problémů s Němcem a českými Němci. Odpor vůči jeho odkazu přerůstal u části tisku a pravicových politiků téměř v nenávist. Na Slovensku se začaly odstraňovat dokonce jeho pomníky.

Během 2. světové války nacisté hned první rok pálili všechny jeho knihy a portréty a ničili všechny pomníky, národní odboj se opět silně přimknul k jeho odkazu. Poté dlouho se ještě jeho odkaz potýkal s nelibostí.

Až po roce 1989, čili dlouho po jeho smrti, došlo definitivně k završení nezaujatého, nekritického a nezávislého zhodnocení TGM jako politika i myslitele. Za ideály prvního prezidenta se tehdy postavila nová česká a slovenská politická reprezentace i intelektuální elity. V lednu 1990 byl prezidentem Václavem Havlem obnoven *Ústav TGM*, založený již v roce 1932. Za dalších 5 let byl pod názvem *Masarykův ústav* začleněn pod *Akademii věd České republiky* a později organizačně spojen s jejím archivem. V období 2000-2014 vyšla sedmidílná monografie *T. G. Masaryk – Za ideálem a pravdou* od Stanislava Poláka, zřejmě nejpodrobnější a nejucelenější dílo o TGM (Emmert, 2017, s. 238-240).

2 T. G. M. A JEHO PROFESE

2.1 Masaryk jako pedagog

Masaryk definuje vzdělání ve své knize: „*Hledejme vzdělání, právě proto, že cit je slepý, musíme citu svítit rozumem. Vzdělání hledejme praktické, ale taky všeobecné a filosofické. Dnes zejména je také třeba vzdělání historického, politického. Mravnost dnes znamená do veliké míry mravnost politickou. Nedělejme rozdíl mezi politikou a mravností. Chceme-li vzdělání, buďme pozorní, učme se myslet, ale nebuďme všeteční. Být moudrý, o to běží. Mnohovědnost nás nespasí. Pokud je možno, všechny své síly musíme pěstovat souladně. Nejen ducha, nýbrž i tělo. Pokud možno vzdělání harmonické*“ (Masaryk, 1901, s. 60)

Masaryk popisuje reformu školství: „*Zotročený učitel neměl u dětí mnoho autority, tož je řezal a řezal – to byl jeho hlavní výchovný prostředek. Otrok má vždycky metody otrokáře a mstí se, kde může. Ted' si vemte, jaký pokrok už je dnešní škola, ale ještě mnoho se dá na ní reformovat, aby vychovávala samostatné a sebevědomé lidi, lidi s kuráží do života. Reforma školy je právě také reformou učitele, učitelů, to znamená zvyšovat jejich sociální úroveň i vzdělání. Dnes už se učitelé sami domáhají toho, aby měli vzdělání vysokoškolské, tož to by se mělo vyzkoušet, jaký poměr by měl takový učitel akademik k dětem. Hlavní věc je: mít děti rád, umět se vmyslet a vcítit do jejich duševního života, který je spíš konkrétní a obrazný, než abstraktně vědecký. Vyučovat názorně, připínat poučování k tomu, co děti konkrétně vidí ve svém okolí, a vyučování co možná individualisovat. Vůbec na školu, na výchovu a na vyučování by se mělo mnohem víc myslet a taky dávat mnohem víc prostředků než dosud. Vývoj školy, v tom je vývoj demokracie*“ (Čapek, 1936, s. 11)

Jeho pojetí školství vypadalo v praxi asi tak, že studenti měli možnost mezi sebou diskutovat, také měli možnost konfrontovat se samotným Masarykem, aniž by se snad cítil dotčen. Naopak, on sám měl nejraději ty studenty, kteří dokázali vyjádřit ryze svůj názor, jelikož opakovat umí každý, ale jen ten, kdo dokáže nesouhlasit, ukazuje inteligenci a ducha. Svě studenty si navíc zval i k sobě domů, kde vedli ještě volnější diskuzi, než za školními lavicemi a paní Masaryková je zvala na čaj. To bylo na univerzitě něco neslýchaného. Bylo to považováno za převrat a vzniklo nové profesorské hnutí (Nejedlý, 1946, s. 22).

2.1.1 Dialekt

„*Tož to už nevím*“, rčení typické pro Masaryka, člověka s nadprůměrnou pamětí. Tomáš disponuje svým vlastním charakteristickým nářečím, ostatně jako každý člověk, ale jeho dialekt je složitější. Celková kadence jeho řeči je většinou moravská. Noži říká křivák, potoku járek a podobně. Téměř nikdy neužívá nejistých slov jako je např. snad, asi, možná, patrně, podle všeho, zdá se, atd. Zkrátka nikdy nemluví v termínech polopravdy, přibližnosti, pouhé možnosti. Vysloví pouze to, za čím plně stojí jako za faktem, který hodnotí jako plně poznáný. Proto mluví málo, často jakoby s ostychem, váhavostí či plachostí. Je si vědom toho, že jeho slova mají být odpovědná, opravdová a svědomitá. Jeho řeči, ani ty veřejné, nejsou přímo příkladem souvislosti. Důvodem je jeho neustálé dumání i přemýšlení nikoliv pouze před tím než spustil svou řeč, ale také během řečnění. Jeho paměť je podobná knihovně, ve které nechybí ani koš na papír, koš do kterého Masaryk zahodí vše, s čím je hotov a vyřízen, co ve své mysli již nepotřebuje (Čapek, 1998, s. 30-33).

Masaryk označil spisovný jazyk za fikci, za cosi, co existuje jenom v hlavách profesionálních filologů, kdežto domovem živé řeči je podle něj nespisovný dialekt. Za podobná prohlášení se většinou nebouří, Masarykovi předpřipravení oponenti však hned vystoupili s tvrzením, že filosof tím ponižuje národní jazyk. Poučovat se jej snažil i znalec, místní středoškolský učitel češtiny, kterého však Masaryk ihned sestřelil větou: „*Slyším, že jste profesor. Myslel jsem, že jste krupař.*“ Když došel Tomáš k závěru, že má proti sobě hlupáka, jeho reakce bývaly nemilosrdné jako kat (Kosatík, 2017, s. 76-77).

2.1.2 Počátky učitelství

Tomášovi rodiče se dlouho dohadovali, jakou profesi synovi zvolí. Matka toužila mít ze syna učitele, jelikož byla přesvědčena o synových mimořádných schopnostech a otec chtěl, aby se vyučil řemeslu a co nejdříve vydělával. Nakonec přece jen zvítězilo řemeslo. Ve Vídni se učil zámečnickem po více, jak měsíci odtamtud utekl, jelikož ho jednotvárnost tohoto řemesla ubíjela. Rozzlobený otec jej za trest poslal do kovářského učení, které se ale Tomášovi velice zalíbilo. „*Snad bych byl u toho kovářství zůstal, ale do toho mě přišla taková náhoda. Jednou jsem tam na Čejči nesl v putýnkách vodu ze studny do kovárny, když šel cestou jeden pán a tak se na mne pozorně zadíval. Já ho poznal – byl to učitel Ludvík, který mě učil*

v Hustopeči na klavír – ale ani jsem se k němu nehlásil, zastyděl jsem se, že jsem tak ukop-těný, a na něm jsem viděl, že ze mne nečekal kovářského učně. Když jsem přišel domů, povídá maminka: „Byl tu profesor Ludvík a vzkazuje ti, abys šel k jeho otci, rektorovi, do Čejkovic za učitelského praktikanta.“ Tož se to rozhodlo. Mě bylo čtrnáct let, do preparandy jsem mohl jít teprve za dvě léta, proto jsem měl zatím pomáhat ve škole, to se rozumí bez platu, jenom mě rektor za to učil hrát na piano.“ Jako praktikant nejenom učil ve škole, ale také vypomáhal rektorovi v jeho povinnostech kostelních, mimo jiné hrou na varhany při pohřbech apod. Za nic z toho ovšem nebyl placen, bylo mu poskytnuto pouze bydlení a lekce klavíru a varhan. Jídlo mu nosívala denně matka, nebo dostal tu a tam něco od sedláků a rodičů jeho žáků (Bělohávek, 1936, s. 24-25).

Také se při praktikantství na škole přiučoval s kaplanem latině a jednou mu kaplan sdělil, že by měl jít na gymnasium. Tak tedy šel (Ludwig, 1935, s. 113).

Na německém gymnasiu v Brně v něm profesori brzy poznali výborného žáka a doporučili ho majetným rodičům slabších žáků za domácího učitele. Největším životním ternem bylo pro Masaryka přijetí do rodiny brněnského policejního ředitele Le Monniera. Masaryk byl velmi energický a živý, což někdy vedlo ke kolizím s profesory. Když se nakonec vzpurně postavil samotnému řediteli gymnasia, byl nucen ústav pro vzdorovitost a neposlušnost opustit. V tu chvíli pomohl sám Le Monnier, který choval k Masarykovi své sympatie a navrhl, aby s ním odcestoval do Vídně, kam byl policejní ředitel přeložen. Ve Vídni byl přijat do šesté třídy Akademického gymnasia.

Po smrti Le Moniera se stal Masaryk preceptorem dvou synů generálního rady Anglo-rakouské banky Rudolfa Schlesingera. Zde kromě bytu a jiného zaopatření dostával také 100 zlatých měsíčně. Po ukončení vysokoškolského vzdělání jej poslal tentýž člověk na rok za vzděláním do Lipska, které pro něj bylo velmi významné. Mimo to, že zde poznal svou budoucí ženu, také v tomto městě s velkým ohlasem přednášel, kdy mu na druhý den sdělil mladý medik, že po jeho přednesu si rozmyslel plánovanou sebevraždu (Opat, 1990, s. 36-37).

2.1.3 Pedagog na univerzitě

Přednášet začal na vídeňské univerzitě téměř ihned po dokončení docentské habilitace. Jeho první téma bylo Dějiny a kritika pesimismu. Nejvíce se zabýval mysliteli: Platon, Aristoteles, Buckle, Comte, Mill a Hume. Dále přednášel Úvod do dějin filozofie.

Jeho příjem soukromého docenta - 400 zlatých ročně, bohužel zdaleka nestačil na zabezpečení jeho rodiny. Finanční krize se u něj zvýšila v období, kdy se narodila dcera Alice a syn Herbert. Také bratrovo povolání do armády a následné onemocnění tyfem pro něj bylo finančně náročné. Situaci řešil tím, že mimo přednášení na univerzitě, přednášel filozofii také ve dvou soukromých večerních společnostech, suploval na gymnáziu a dával soukromé kondice. To však na Tomášovi výdaje taky nestačilo a tak byl nucen k různým půjčkám (Opat, 1990, s. 39-40).

2.2 Masaryk jako politik

Jak uvádí sám Masaryk, k politice se dostal přes Platona. Jeho politika tedy vyplívá z jeho filozofie. Tedy tyto dvě věci jsou pro něj nedílnou součástí a z jedné vychází druhá (Čapek, 1998, s. 173).

Nezáleželo mu tolik na tom, která strana bude v zemi vládnout a kolik přívrženců ji podpoří. Spíše si přál, aby co největší počet obyvatelstva dosáhl takového stupně vzdělání, že bude schopen nezávislé orientace ve veřejném životě a nezalekne se případného vlastního sebevědomého vystupování v něm. Nejdřív společnost jako celek a až po ní a s ní i politika se tak, v Masarykově představě, měly dostat na kvalitativně vyšší celek. Účastníky veřejného života se tak měli stát všichni, doslova celý národ (Kosatík, 2017, s. 45).

Jak sám zmínil na veřejné schůzi jedné studentské organizace, vštěpoval si tři pravidla pro politiku. První z nich, to které považoval za nejhlavnější, říkalo: „*Nevystupovat na veřejnost, když toho není skutečně nutná potřeba, jistá rezerva, diskrece je v politice potřebná*“. Podle něj často nezdělaní lidé, mnohdy přesto titulovaní, rádi vystupují na veřejnosti, což nenese výhody pro celek, každý by měl dokázat posoudit, kdy před veřejnost politicky předstoupit, jelikož vede druhé, což nese velkou odpovědnost. Bez většího důvodu slušný a po-

ctivý člověk vystupovat nebude, podle čehož se pozná skutečně vzdělaný politik. Druhé pravidlo neslo rozumnou a poctivou politiku a třetí bylo – nikdy nelhat (Masaryk, 1990, s. 27-28).

2.2.1 Politická psychologie

Masaryk si byl jist, že lidská duše existuje, považoval ji za zdroj své i obecně lidské identity, která určuje směr všeho myšlení a jednání. Na Vídeňské univerzitě se tím zabýval i ve své dizertační práci na téma nesmrtelné duše u Platóna. Svým bádáním o lidské duši se Masaryk přiřadil k průkopníkům oboru, který byl později nazván politická psychologie. On sám se zaměřil na to, jak lidé, občané a vůdci uplatňují techniky manipulace, jak řeší konflikty a jak vyjednávají ve veřejném životě.

O hypnózu se začal Tomáš zajímat po návštěvě vystoupení jistého Carla Hansena, který „magnetizoval“ vědomí vybraných dobrovolníků. Po následném zkoumání a pokusech na svých dětech usoudil, že se jedná o obyčejnou hypnózu. Tomáše zajímala především jako duševní stav, který je protipólem jednání vědomého a koncentrovaného, kterého chtěl pěstovat u sebe i u ostatních lidí. Ne všichni stáli o aktivní život, naopak, pozorováním politiky si Masaryk všiml, že většina lidí ráda a nekriticky přijímá cizí představy, dobrovolně se zabývá vlastní svobodné vůle a raději si nechává diktovat od charismatických vůdců. Lidé se pak chovají obdobně jako pacient při hypnóze.

Svým zájmem o dané téma Masaryk předběhl dobu. Aktuálním se stalo, kdy s davy začali zdárně manipulovat diktátoři Hitlerova a Stalinova typu. Dalším, kdo se o hypnózu začal zajímat, byl Sigmund Freud. Ten na tomto bádání založil své pozdější objevy v oblasti psychoanalýzy (Kosatík, 2017, s. 16-17).

2.2.2 Poslanecké působení

Masarykovu politickou působnost odstartoval jistý realistický spolek, jak si říkali spolu s profesory Kaizlem, Kramářem, Heyrovským a Rezkem. Chtěli tehdy zlepšovat poměry, noviny a univerzitu. Byli pro pozitivní a aktivní politiku. Směr měli kritický a vědecký. Říkali si realisté.

V roce 1889 vyhráli ve volbách Mladočeši. Ti byli tenkrát ve vzestupu a potřebovali nové lidi do parlamentu. Masaryk se svou skupinou realistů vyjednal vstup do strany. Jak by řekl Masaryk: „Tož jsme vstoupili do té strany“. Krátce na to, ve volbách roku 1891 byl Masaryk zvolen za mladočeského poslance v jihočeských okresech. Ve vídeňském parlamentě si Masaryk připadal jako v kostele. Vládní tribuna mu připomínala oltář a on s ostatními dole měli byt věřící. Svou politickou nezralost zde napravoval v parlamentní knihovně, kde studoval politickou literaturu (Čapek, 1936, s. 105-106).

Realisté si rozdělili volební úkoly podle svých odborných dovedností. Kaizl se věnoval hospodářství, Kramář právním otázkám a Masaryk otázkám školství. Mezi realisty a Mladočechy časem vznikaly neshody. Důvodem bylo Masarykovo odmítání mladočeského liberalistického postoje, který považoval za zcela překonaný. Masaryk se proto chtěl vzdát poslaneckého mandátu do říšské rady, Kaizl i Kramář s tím nesouhlasili, jelikož se domnívali, že to oslabí jejich postavení v mladočeské straně. Na rozpad vedoucí politické skupiny českého realismu působila také celková situace české buržoasie. Následovalo nesčetné množství demonstrací dělnictva a pokrokařů, které se časem rozšířily i na venkov a na Moravu. Největší masovou protiprávní demonstrací však byla oslava císařských narozenin v Praze. V důsledku těchto incidentů vyhlásila vláda nad Prahou 13. září 1893 výjimečný stav (Křížek, 1959, s. 246-259).

Mladočeši se snažili šířit radikální směr na Moravě i v Čechách a Masaryk byl zcela proti tomu. On v té době zaujímal prorakouské stanovisko, jeho činy a úsudky se projevovaly nekompromisností a silným zájmem o osud monarchie. Hlásal, že Rakousko je nám potřebné a veškerá politika musí korespondovat s tím, aby bylo zachováno. Radikální mladočeští nacionalisté s takovým postojem ostře nesouhlasili. Obviňovali realisty z oportunistu, z nevlástenectví, z nedostatku slovanského cítění, z úmyslu zradit češství a přimknout se k Němcům a z dalších podobných věcí. Navíc od započnutí působení ve straně se u Masaryka objevuje výrazně individuální pracovitost a neochota se přizpůsobit kolektivnostem, především v případech, kdy šlo o věci neslučující se s jeho představami a cíli. Mladočeská politika se mu nelíbila svou rozdílností, kdy byla v Praze jiná a ve Vídni jiná. Četné spory vyústily v trapnou aféru známou jako *Šromotova aféra*, kdy byl Masaryk neoprávněně obviněn Gregem, že uvedl proti němu ostrý článek v novinách *Čas*, který byl posuzován jako nevhodný útok na mladočeskou liberální stranu. Tento článek byl nepodepsaný a později se ukázalo, že jej uvedl Kaizl.

Z tohoto a dalších důvodů vyplívá, že byl Masaryk nucen po dvou letech se svých dvou mandátů vzdát. Stalo se tomu tak v září 1893, kdy se také rozešel i se svými realistickými kolegy – Kaizlem a Kramářem, kteří u Mladočechů zůstali a následně časem dosáhli velkých úspěchů v podobě rozhodujícího postavení. Masaryk se však tímto politického působení rozhodně nevzdával. Pouze chtěl začít od začátku a dělat politiku jinou, buditelskou, působit na mysl svých lidí. Začal studovat celou politickou literaturu, z čehož následně roku 1895 vznikly jeho díla *Česká otázka*, *K. Havlíček*, *J. Hus* a *Naše nynější krise*. Tímto svým publikováním však neskončil a tvořil také další díla jako – *Moderní člověk a náboženství* (1896), *Otázka sociální* (1896), *Palackého idea národa českého* (1898), *Ideály humanitní* (1901), *Nová Evropa* (1920), *Světová revoluce* (1925), *Rusko a Evropa* (nedokončeno).

Další realistické hnutí zastupovali Jan Herben, Josef Gruber a František Drtina. Pod jejich vlivem vznikla v roce 1900 nová politická strana zvaná Česká strana (realistická) lidová. Masaryk byl jejím hlavním autorem politického programu a jejím předsedou. Roku 1906 změnila název na Českou stranu pokrokovou a následující rok byl za ni zvolen poslancem Masaryk na dobu čtyř let (Čapek, 1936, s. 107-109).

Dne 19. října, roku 1915 měl Masaryk v Londýně vstupní inaugurační přednášku, kterou považoval za první politický úspěch většího rozměru. Její téma bylo: *Problém malých národů v evropské krizi*. Zde vyložil poprvé politický význam pásma malých národů, které se v Evropě nalézají mezi Němci a Rusi. Tímto ukázal na německý Drang nach Osten v novém světle a na ruskou politiku. Nejvíce tím vynikla podstata Rakousko-Uherska a Pruska. Hlavní úkol světové války vyplíval, jako rozčlenění Rakousko-Uherska. Podal zde pádné argumenty proti strachu z tzv. *balkanizace Evropy* a přesvědčil ostatní, že malé národy mají právo na možnost samostatného kulturního a státního vývoje. Nespočet novin pak referovalo o této přednášce a téma malých národů nadále plnilo stránky těchto listů (Masaryk, 1925, s. 106).

2.3 Masaryk jako filozof náboženství

2.3.1 Základy víry

„Matka byla zbožná. Ráda chodila do kostela, ale neměla tomu mnohdy kdy, musela se držet na rodinu. Slýchal jsem od ní: Pánova služba je před uctíváním. Na to jsem vzpomínal později, když jsem chápal politickou roli církve a Feuerbachovu teorii, jak náboženství slouží politice. Místo kostela odříkávala si matka modlitby podle modlitební knížky, ta knížka byla plná obrázků – pamatuju se na obrázek umučeného Krista krví se potícího, ten měla nejraději. A i já jsem se na něj rád zadíval. Otec zbožný nebyl, ale pekla se bál a občas chodil v neděli do kostela“ (Čapek, 1936, s. 8-9).

Kromě maminky jeho život formovalo ještě pár dalších zásadních osobností. Hned druhým byl jistý katolický kněz František Satora, vzácný a ušlechtilý člověk, který Masarykovi nastínil katolicismus, kterým se později velmi zabýval. Byl to hluboce citový a člověk, laskavý k prostým a chudým lidem, ale také bouřlivý proti panstvu ba i církevní vrchnosti, proti její netečnosti k sociální otázce. Tento muž uvedl mladého Masaryka do světa knih, studia, cizích jazyků a poznání. I když pak sám Tomáš bojoval proti církvi tak, jak by kněz Satora nechválil, vždy zůstalo mezi nimi tajemné pouto, pouto mezi církevníkem a buřičem... (Čapek, 1936, s. 15).

2.3.2 Kritické pojetí katolicismu

Masaryk sice v mládí uvažoval o dráze kněze, ale v období vysokoškolských studií se však s církví rozešel. Stal se kritikem katolického náboženství dvou hlavních tematických okruhů. Prvním bylo spojení státu a církve, přítomné ve veřejné sféře a školství (aristokracismus). Druhý okruh se týkal katolické nauky a teologie. Byl přesvědčený o tom, že všechno na světě, hmota i duch, se vyvíjí. Nic nestojí beze změny na místě, ani náboženství, dokonce ani Bůh. Všechno plyne, protože nemůže jinak. Katolická církev podle tohoto Masarykova pojetí ustrnula na starých, často středověkých dogmatech a ve svém vývoji se zpomalila, ne-li zastavila. Co církve od lidí ve věci zbožnosti, nebo mravnosti žádají, je málo,

lidskou povinností je dělat mnohem víc. S pomocí jeho ženy Charlotty vyvinul vlastní představa o víře, kterou nazýval tzv. nezjevným náboženstvím. Šlo o křesťanství, bez jakýchkoliv nadpřirozených jevů a zázraků (Machovec, 1968, s. 29-30).

Formální datum Masarykova přestupu z katolické církve k církvi evangelické-reformované je 31. srpna 1880. K tomuto aktu jej přivedlo více aspektů. Mezi nimi například profesor Brentan – bývalý katolický kněz, studium teologie v Lipsku a protestantsky orientovaná manželka Charlotta. Když se však narodily děti, museli se manželé Garriguovi rozhodnout, k jaké jednotné víře děti povedou. Proto se v té době rozhodl přestoupit k protestantství. V této víře však také nenacházel úplné uspokojení. Zůstával tedy heretikem vůči oběma církvím. Snil o náboženství novém a to takovém, které by pozitivně překonalo obě náboženství existující. Vzorem mu byl život Kristův. Zjevení a mystiku však ve své vizi vylučoval (Opat, 1990, s. 41-42).

Uvedme ukázkou ze stati *Intelligence a náboženství* 1906, z dob, kdy Masaryk vedl ostré veřejné polemiky s katechety a byl jimi i soudně stíhán pro urážky a zločin rušení náboženství: *„Vy, P. Jemelko, pověděl jste, že bych bez katolického kněze nebyl se stal profesorem, řekl jste, že mi katolické peníze byly dobré. Já o věci nemluvil, poněvadž se to týká osoby mně drahé, ale když její památky tak nepěkným způsobem nešetříte, musím povědět toto: Na můj vývoj měl vliv katolický kněz, také jsem od něho občas dostal nějakou peněžitou podporu jako gymnasijský student – ale není pravdou, že on mne přivedl k místu, na kterém jsem, a dokonce nesmíte vy se jeho dovolávat v otázce náboženské, neboť on byl jedním z těch kněží, kteří svůj život předčasně zmařili bojem proti takovým kněžím, jako jste vy.“* (Machovec, 1968, s. 29-30)

Skoro celý svůj život byl s klerikály ve sporu. Sám snil o náboženství, v němž všechno podle Boha bude podrobena kritice, jako se to děje ve světě. Tímto způsobem se ze starého náboženství vždycky bude rodit nové, odpovídající složitějším potřebám věřících lidí nové doby. Nevadí, pokud člověk o Bohu pochybuje, protože výsledkem může být jeho nové a lepší poznání. Mnohem horší jsou náboženští fanatici, ti takzvaní věřící, co chodí do kostela jenom ze zvyku, protože se to naučili v dětství a od té doby je o tom nenapadlo přemýšlet. **Kdo o Bohu pochybuje, zabývá se jím víc a opravdověji než ten, kdo v kostele jen poslušně podstupuje obřady, které po něm chce kněz.** Tak pravil Masaryk. Kvůli svým výrokům byl často označován katolíky za bezvěrce, což však nebylo pravdou.

S tímto pojetím pochopitelně nemohl nenarazit u konzervativnější části věřících a hlavně u duchovních, kteří v podobných myšlenkách viděli útok na podstatu katolické církve. Situace se vyhrotila na počátku roku 1906 v Prostějově. Profesor tamní reálky Karel Juda, ateista, napsal do almanachu protináboženských kreseb malíře Františka Kupky úvodník, který rozhněval místního faráře, katechetu a katolického básníka, Karla Dostála – Lutinova. De facto šlo o spor o to, má-li výuka ve školách probíhat ateisticky či katolicky, Dostál však svůj text napsal tak, že Judu ohrozil v jeho existenci. Na jednom z mítinků se do věci vložil Masaryk: nejen, že nazval faráře Dostála udavačem, ale ztotožnil udavačství s profesí katechety (učitele náboženství ve škole) jako takovou. Následovalo vzbouření katechetů, celkem 308 jich podalo na Masaryka žalobu za urážku na cti. Soud ho žaloby nakonec zprostil, a klerikálové mu však jeho slova nikdy nezapomněli (Kosatík, 2017, s. 74-75).

2.3.3 Víra v humanitě

Masaryk občas mluvil o Ježíšovi, jeho mravním vzoru, jako o člověku, který otázku Jak žít vyřešil způsobem, jenž od jeho dob, celé dva tisíce let, nebyl překonán. Bezvýhradná láska k člověku, kterou ve svém vědeckém vylepšení nazýval humanitou, mu byla tématem, o kterém přemýšlel do konce života. Ani když při tom dosáhl zajímavých výsledků, nikdy se s nimi nespokojil. Věřil, že zápas o duši začíná, bez ohledu na dříve dosažené, s každým ránem a s každým novým dnem znovu a znovu. Na základě své náboženské zkušenosti Masaryk usoudil, že koncept lásky (a tedy důvěry) člověka k člověku nezformuloval nikdo lépe než Ježíš. Jestliže byl v minulosti život na zemi jakkoliv snesitelný, bylo to podle Masaryka nejčastěji zásluhou lidí, kteří milovali Boha. V moderní době, kdy se všechno včetně náboženství vyvíjí a mění, už však takový koncept nestačí. V moderní době nestačí věřit v Boha a milovat jej. Být člověkem a uznávat druhého jakožto člověka v právech, o to běží. Masaryk věřil, že láska k člověku je tím, co tvoří nebo může tvořit podstatu národního života (Kosatík, 2017, s. 41-43).

2.4 Masarykovy profesní aféry

2.4.1 Rukopisné boje

Doslova otřes na veřejnosti vyvolaly spory o rukopisy, u nichž Masaryk poznal, jak nebezpečnou silou může být falešné dějinné vědomí. Počátkem 19. století byly profesorem Václavem Hankou objeveny staré pergameny s básní o slávě českého dávnověku. Epos inspiroval nesčetné množství umělců k jejich dílům. Masaryk však upozoroval, že zahraniční i domácí vědci spekulují, zda nejde o falza. Tomáš si v tu chvíli položil důležitou otázku: lze budovat budoucnost národa na lži? Viděl na eposu stručný sloh moderní doby, tedy, že to nemůže být epos starý. Důkladný profesor češtiny uměl zkonstruovat starou gramatiku ze starých pravých rukopisů a našel, že padělatelé neuměli staročesky (Ludwig, 1935, s. 92-93).

Věděl, že otevřením tohoto problému spustí vlnu negativních ohlasů, ale nemohl však jinak. Proto roku 1886 v časopise Atheneum vyzval odborníky, aby se k problému vyjádřili. Tato diskuze byla žurnalisty roznesena na stránky denního tisku, což způsobilo vášnivé dohady mezi lidem. Mimo to se rozpoutala velká štvánice proti Masarykovi. Byl obviněn z cynické svatokrádeže. Nejvíce ho však zamrzelo, když jeho kolegové zastrašeně zamlkli a nepostavili se za něj. Masaryk měl působit jako mimořádný profesor na univerzitě s tím, že za tři roky povýší na profesora řádného, avšak po této aféře se jeho povýšení táhlo ještě čtrnáct let, což bylo spjato s jeho platem. Přes všechny komplikace se nakonec přece jenom podařilo přesvědčit lid o pravdě a na základě mnoha vědeckých zkoumání byly rukopisy prohlášeny za falešné. To ale zdaleka nebyl poslední Masarykův boj. (Machovec, 1968, s. 104-107).

2.4.2 Hilsneriáda

Tato aféra vznikla v lesíku nedaleko městečka Polná, kde byla nalezena podřezaná devatenáctiletá Anežka Hružová. Protože u těla nebyla nalezena krev, přistoupilo se k pověře, že byla Anežka zavražděna nějakým židem, aby získal krev křesťanské panny pro přípravu macesů. Z tohoto aktu obvinili pobudu Leopolda Hilsnera. Masaryk v rituální pověře spatřoval doslova atentát na rozum. Jakmile začal v případě pátrat, rozpoutal se proti němu nelítostný

boj. Výjimkou nebyly výhružné dopisy. Demonstrací se nakonec účastnili i Masarykovi studenti. Atakovali i jeho ženu Charlottu, atak se rozhodl utéct před celou záležitostí do Ameriky. Jeho žena jej však zastavila s tím, že neustoupí, než se celá věc vyřeší (Mahler, 2017, s. 37-39).

2.4.3 Střelba do dělníků

V období hospodářské krize vyhnala bída lidi do ulic. Tam docházelo ke střetům a bohužel i ke střelbě do lidí. Komunisté připisovali vinu prezidentovi: „*Masaryk dal střílet do dělníků.*“ Nejznámější je první incident, zvaný Duchcovská stávka. Ta se odehrála 4. února 1931 v severočeském městě Duchcov. Horníci a dělníci zde protestovali proti snižování mezd a nezaměstnanosti, proto byli u místního železničního viaduktu násilně zastaveni četníky. Čtyři dělníky zastřelili a několik dalších zranili. Jakmile se prezident o této potyčce dozvěděl z rozhlasu, telefonicky se okamžitě spojil s ministrem vnitra Slávikem a sdělil mu své rozhořčení. Další střelba se bohužel opakovala ještě v listopadu, po čemž si prezident povolal ministra Slávika na hrad a ukončil spolupráci (Mahler, 2017, s. 101-102).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 PROJEKT VÝKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumným cílem praktické části bakalářské práce bylo zjistit, jaký sociální a filozofický odkaz byl T. G. Masarykem zanechán pro současnou českou společnost.

Pro bakalářskou práci byla definována tato následující hlavní otázka a dílčí výzkumné otázky s kategoriemi:

Jak lze porovnat myšlenky T. G. Masaryka a dnešní společnosti?

- Jaké filozofické otázky formovaly život T. G. Masaryka a jak je vnímáme dnes? (Kategorie: Humanita, Etika, Lidská duše)
- Které sociální otázky T. G. Masaryka jsou stále aktuální v dnešní době? (Kategorie: Rodina a výchova, Alkoholismus, Sebevražednost, Diskriminace žen)
- Jaké myšlenky zaujímal T. G. Masaryk ve formování státu a jaké jsou zaujímány dnes? (Kategorie: Demokracie, Práce a nezaměstnanost, Teorie státu)

3.1 Výzkumný soubor

K tomuto výzkumu byla vybrána **metoda záměrného** neboli účelného **výběru**. Tato metoda je jednou z nejpoužívanějších metod, která se při použití kvalitativního přístupu nabízí. Při tomto výzkumu praktikujeme postup, kdy účelově vybíráme vzorek výzkumu na základě jeho vlastností, což je hlavním měřítkem výběru. To znamená, že na základě předem určeného kritéria volíme pouze takový materiál, který nám vyhovuje a je nám k dispozici (Miovský, 2006, s. 135).

V rámci tohoto výzkumu byl vybrán základní soubor s kritériem, aby se jednalo o dokumenty (knihy) obsahující potřebné informace o Tomášovi G. Masarykovi. Výběrovým soubor pak představovaly ty vybrané části těchto knih, které zachycovaly potřebné informace spadající do předem určených kategorií. Podle tohoto zvoleného kritéria, bylo vybráno několik kategorií, do nichž postupně spadalo množství analyzovaných vzorků.

3.2 Výzkumná metoda

Cílem výzkumu bylo získání co nejpodrobnějších a nejúplnějších informací a proto jsem pro šetření vybrala **kvalitativní výzkum**. Tento druh výzkumu se snaží o hlubší porozumění zkoumané skutečnosti, vytváření nových hypotéz, nového porozumění, nové teorie. Vyznačuje se nízkou reliabilitou a vysokou validitou. Výzkumnou otázkou kvalitativního šetření bývá povětšinou – proč. Výzkumník tohoto druhu vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, podává informace o názorech účastníků výzkumu a provádí výzkum (Hendl, 2005, s. 46).

Na začátku výzkumu vybírá kvalitativní výzkumník v typickém případě téma a zvolí základní výzkumné otázky. Tyto otázky může přizpůsobovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat. Vzhledem k tomu se někdy kvalitativní výzkum považuje za emergentní nebo pružný typ výzkumu. Práce kvalitativního výzkumníka je přirovnávána také k práci detektiva, jelikož takový výzkumník vyhledává a analyzuje všechny informace, které napomáhají k osvětlení výzkumných otázek a provádí deduktivní i induktivní závěry (Hendl, 2005, s. 46).

3.3 Metoda sběru a analýzy dat

K metodě sběru dat byla cíleně použita metoda kvalitativní **obsahové analýzy**, u které bylo využito **teoretického přístupu** a následného **kódování**.

Obsahová analýza označuje velmi široké spektrum dílčích metod a postupů sloužících k analýze kteréhokoli textového dokumentu s cílem objasnit jeho význam, identifikovat jeho stylistické a syntaktické zvláštnosti nebo určit jeho strukturu. Nejdůležitější je vždy důležitost textu pro daný problém (Miovský, 2006, s. 237).

Jinak řečeno, obsahová analýza je výzkumnou technikou pro vytváření replikovatelných a validních úsudků z textů na kontexty jejich užití (Krippendorff, 2004, s. 18).

Tvoření analytických kategorií vychází z jednotlivých proměnných a cílů výzkumu. U jejich tvoření jsem vycházela z Kerlingerových pěti základních pravidel kategorizace (kate-

gorie musí být vyčerpávající, musí se vzájemně vylučovat, každá jednotka musí být zařaditelná pouze do jedné kategorie atd.). Obecný postup při použití obsahové analýzy se dělí do několika základních fází a procedur. Hlavním bodem je definice a identifikace vhodných dokumentů pro námi zamýšlenou obsahovou analýzu. Pokračujeme fází shromažďování údajů a jejich tříděním. Dále následuje definování základních jednotek a tvorba systému kategorií a těmto kategoriím připadajícím kódů. Právě zde se vzájemně rozlišuje přístup deskriptivní a teoretický. U deskriptivního systému kategorií vzniká postupně v průběhu analýzy. Na straně druhé u **teoretického** jej vytváříme předem a přiřazování do kategorií se děje až na základě vytvoření celého systému. Přiřazování jednotlivých zkratk nebo jiný způsob označování daných kategorií označujeme jako kódování. Přiřazením částí textu nebo interpretovaných významů z daných částí textu zakódujeme celý text (Mioviský, 2006, s. 240-241).

Kódování je klíčovou procedurou obsahové analýzy. Obyčejné lidské čtení poskytuje základ pro adekvátní odborné kódování, jelikož člověk čtenému textu rozumí v jeho kontextu i kontextu, čte kooperativně. To ovšem může představovat i mínus, protože čtení produkuje množství významů, které vidí každý jedinec jiným úhlem pohledu. Z toho vyplývá metodologický problém, jak naučit číst všechny kodéry neznámý text stejně. Tento problém se snaží vyřešit kvalitativní obsahová analýza, která využívá postupu zakotvené teorie prostřednictvím několika úrovní kódování, především kombinací otevřeného a axiálního. První typ označuje všechny možnosti čtení v daném kontextu, které analytika napadnou. Druhý typ hledá mezi mnoha možnostmi ty nejvýznamnější vztahy, které by měly dávat dohromady smysluplný celek (Hájek, 2014, s. 111-112).

Uvádí se, že analyzování dat a jejich sběr probíhá současně, kdy výzkumník sbírá data, provede jejich analýzu a podle výsledků se rozhodne, která data jsou potřebná, a znovu začne se sběrem dat a jejich analýzou. V průběhu těchto cyklů výzkumník své domněnky a závěry stále přezkoumává (Hendl, 2005, s. 46).

4 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

K výsledné analýze získaných dat z obsahové analýzy dokumentu (knihy) byla zvolena analytická technika zvaná **otevřené kódování**, jelikož byla potřeba detailní a hloubková práce s textem.

Otevřené kódování je spjata s prvním průchodem textu. Cíl této fáze vyznačuje tematické rozkrytí analyzovaného textu. Výzkumník zachycuje témata a přiřazuje k nim kódy, kóduje jednotlivá slova, věty nebo odstavce. Tyto kódy zvolí tak, aby obsahovaly konkrétní jevy v textu do obecnějších konceptů nebo kategorií. Rozdíl mezi konceptem a kategorií je takový, že koncept je ve vztahu ke konkrétnímu jevu v textu méně obecný než kategorie. Pod jednu kategorii se tedy dá sloučit více konceptů. Výsledným prvkem otevřeného kódování je tedy seznam konceptů a kategorií, které nám dávají přehledný výčet o tématech v textu (Hendl, 2005, s. 251-252).

Výsledkem otevřeného kódování je výhradně deskripce získaných dat. Dále říkáme, co v získaných datech je a přitom tvoříme slovník, jehož pomocí budeme nadále o svých nálezech hovořit více (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 222).

Pro výzkum bylo vybráno následujících 10 hlavních kategorií: Humanita, Etika, Lidská duše, Rodina a výchova, Alkoholismus, Sebevražednost, Diskriminace žen, Demokracie, Práce a nezaměstnanost, Teorie státu.

4.1 Kategorie: Humanita

Na základě této kategorie byly vytvořeny tyto následující vybrané kódy:

- dobrá společnost, základy humanismu, význam humanity, láska k člověku, dnešní lidství

Nejlépe charakterizuje myšlenku humanity sám jeho výrok: „*Humanita je náš poslední cíl národní a historický, humanita je program český*“. V tomto programu šlo Masarykovi především o to, že cílem samostatnosti českého národa a jeho právního, politického, sociálního a hospodářského uspořádání je tvorba dobrého společenství, ve kterém má každý občan dostatek prostoru na to, aby měl možnost svobodně usilovat o své štěstí, které si sám definuje jakkoliv. Masarykovi humanitní ideály vyrostly z jeho filozofického a historického základu,

opíraly se o českou reformační tradici, od Komenského a Husa až k Palackému. On sám poukázal na to, že Češi přinesli modernímu světu podněty, na které lze navázat. Humanita pro jeho osobu znamenala vytváření lepších podmínek pro život a pro svobodný rozvoj člověka. Dále ji vnímal jako specifické slovo pro lásku k bližnímu. Samotné slovo láska se dle něj hodilo spíše pro označení poměru dvou pohlaví. Proto zvolil k jeho účelům příhodnější označení *Humanita*. V původním slova smyslu je tedy toto označení humanity smyslem láska k bližnímu, dále ale nabývá nových rozměrů a to také sociálních a politických. Humanismus totiž nežádá pouze lásky k bližnímu, ale žádá také a především rozumové vzdělání. Hlavní starost humanistů je proto především vzdělávat národ a vzdělávat lid (Masaryk, 1922, s. 82).

Tento sociální a etický ideál se dle Masaryka postupně vyvíjí od dob renesance. Přináší sebou především ustálení mravnosti, osvobození mysli, růst hospodárnosti a pracovitosti a v neposlední řadě znalost čtení. Dále se vyvíjí věda a nová filozofie, která osvobozuje rozum od církevní autority. Stát v této době se stává stále více lidovým a demokratickým. Rodí se také nová lidská práva jazyková a národnostní, sociální a hospodářská, také však práva dětská a ženská. Tak se formuje idea humanitní novodobého společenského života a je pokládána za přirozenou. Přirozenost lidé hledají v náboženství, společnosti a státu, právu a mravnosti. O přirozenost se stále více zajímá i filozofie samotná. Humanitní ideál se liší u jednotlivých národů. Masaryk humanitu spatřuje ve vzdělávání a vychovávání našeho národa. Je pro něj lidovou sociální ideou, kdy lid pro něj představuje něco odlišného než národ, lidovost představuje heslo, které pojímá socialismus za projev humanity. V mezinárodním měřítku vyjadřuje idea humanitní, že každý národ smí usilovat o člověčenství a z tohoto tvrzení plyne myšlenka na organizace celého lidstva. V dnešní době se mezinárodně organizuje věda, umění, ale také hospodářství a další. Takovým jednáním stát ustupuje do pozadí za ideu národnostní (Masaryk, 1968, s. 10-11).

Dnešní politická situace se vyvíjí směrem národnostní spolupráce. Hranice mezi jednotlivými státy a národy jsou stále více nepotřebné. Díky moderním sdělovacím prostředkům, ekonomické a politické provázanosti jednotlivých států a národů se sjednocují země i kontinenty. I zde nalezneme znaky humanismu, jelikož humanita není slabost a strach, naopak je to schopnost vidět v každém člověku možnost lidského rozvoje. Z kontextu Masarykova výroku, že humanita nevyklučuje ani neoslabuje lásku k národu, že člověk může, ba musí milovat národ svůj pozitivně, ale nemusí proto nenávidět národy jiné, lze vyčíst, že Masaryk

byl v rámci humanity sám pro neodmítnutí pomoci národům cizím. Celou věc hezky nastiňuje i jeho výrok: „*Je velice snadné kázat nenávisť proti cizímu. Je mnohem těžší poznávat, kritizovat, zlepšovat své vlastní*“. V aktuálním problému migrační krize to však rozhodně neznamena přijímat bezmyšlenkovitě všechny migranty, kteří se do Evropy snaží dostat, spíše nalézt pro ně vhodnou pomoc dříve, než se vydají na nebezpečnou cestu přes moře do Evropy a další dlouhodobě udržitelná řešení. Další bod, ve kterém spatřujeme humanitu, je netolerance nenávisť, omezování osobní svobody a udržení lidské důstojnosti pod zástěnou náboženských práv, což v dnešní Evropě humanitní program řeší potíráním islámského extremismu a radikalizace. Humanitní hlavní cíl, jakožto vzdělaný národ je snahou a otázkou taktéž stále aktuální. Od dob Masaryka se školství posunuje značnou mírou kupředu. Snaha o vzdělaný národ se maximalizuje. Značnými prostředky k docílení vzdělanějšího národa dnešní doby bylo kupříkladu zavedení státní maturity, univerzit třetího věku, inkluze atd.

4.2 Kategorie: Etika

Na základě této kategorie byly vytvořeny tyto následující vybrané kódy:

- teorie morálky, morální jevy, tvorba, problém zrcadlení, komunikace, čistota, pravdomluvnost

Pojem etika se používá pro společenskovědní obor, který se zabývá morálními jevy, mezi které náleží morální principy, normy a hodnoty, které se odrážejí v lidském jednání. Jednodušeji můžeme říci, že etika je teorií morálky. Teorie morálky je filozofickým oborem, který se zabývá zkoumáním mravní dimenze skutečnosti. Etika zkoumá především morálku či morálně relevantní jednání a jeho normy. Je oborem praktické filozofie. Zabývá se teoretickým zkoumáním principů a hodnot, které ovládají lidské jednání v situacích, ve kterých existuje možnost volby prostřednictvím svobodné vůle. V těchto situacích pak hodnotí činnost člověka z úhlu dobra a zla. Etika je součástí sociální práce a je kritériem odborných předpokladů pro profesionálního pracovníka sociálních služeb (Jankovský, 2003, s. 21-22).

Etikou se zamýšlel v neposlední řadě i T. G. Masaryk. Důkazem tomu může být jeho doposud nepublikovaná práce „*O slušnosti v Čechách*“. V této jeho práci se Masaryk zabývá otázkou slušnosti, především, je-li dostatek této slušnosti v demokratickém státě. Tvrdí, že slušnosti se lze učit pouhým pozorováním a napodobováním, problém však spatřuje ve skutečnosti, zdali společnost má dostatek správných lidí k napodobování. V ulicích však člověk

může pochytit jak znaky chování slušného, tak na druhou stranu neslušného, proto tuto lokalizaci k učbě etických dovedností nedoporučuje. Největší úlohu však přikládá samotné konverzaci, jelikož při ní člověk odhalí nejenom etické schopnosti, ale také samotnou charakterovou složku. V neposlední řadě Masaryk do celého etického kodexu zahrnuje důležitost posturologie - postoje těla. Tu řadí do neverbální komunikace, kterou lze číst dostatkem empatie. Do etického měřítka řadí také etiketu, jakožto schopnost chodit upravený, čistý, vhodně oblečený. Každý byt by dle něj měl být vybaven koupelnou, tedy dokázal člověku zabezpečit základní hygienické podmínky a tím i zdraví. Etika byla Masarykovi praktickou filozofií. Člověk je podle něj vybaven jak vědomím, tak i svědomím a proto chtěl ujasnit co považovat za mravní a co už ne. Etika byla Masarykem vybudována na kořenech sociologie (Masaryk, 1992, s. 419-441).

Dnešní doby se dotýká především etika komunikační. Problém v této oblasti bývá nedostatek kvality této etiky. Vytrácí se nám pravda, upřímnost a opravdovost, naopak přichází manipulace, podvádění atd. Tento nešvar se objevuje jak mezi komunikací přímou, tak i nepřímou – např. lživá reklama. Pravda je však základem etiky, jak myslil i sám Masaryk a často za ni bojoval. Základní slušnost a etika se však vytrácí bohužel i ze samotné vlády státu, na místě jsou často i vulgarismy. Otázkou etickou tak zůstává, jak se učit slušnosti pozorováním a napodobováním, když slušné vyjadřování by člověk v nynějším státě pohledal. Aktuální novinkou, za kterou by naši společnost T. G. Masaryk jistě pochválil, je zavádění etické výchovy jako předmětu na školách, kdy si snad další generace populace odnese do života pevné kořeny.

4.3 Kategorie: Lidská duše

Na základě této kategorie byly vytvořeny tyto následující vybrané kódy:

- odsouzení, přijetí, výrok o duši, úloha duše, pojmenování, protipóly

Sám Masaryk věci nadpřirozené, jako jsou zjevení a zázraky neuznával. Byl zastáncem spíše věcí přirozených. Otázku nesmrtnosti lidské duše však nepojímal jako věc nadpřirozenou, nýbrž jako nepochybnou součást lidské existence. Nesmrtnost duše sice Masaryk nevysvětloval, ale přijímal ji. Jak sám uvedl: „*A nesmrtnost duše plyne i z uznání Boha, z víry ve světový řád a spravedlnost. Nebylo by spravedlnosti, nebylo by dokonalé rovnosti*

bez věčnosti duší.“ Duše dle něj představuje hybnou sílu pohánějící člověka, rozumová složka člověka formuje. Je vyloučené, aby duše neexistovala, aby neexistovala celá niternost člověka, aby neexistovalo pak nic. V každém případě má život na zemi své pokračování na věčnosti, odkud se duše člověka bude neustále přibližovat k Bohu a je potřeba se podle tohoto východiska chovat, jakožto žít s ohledem k věčnosti. Čapkovi Masaryk řekl: „*Touha po věčnosti je hlavní pružinou našeho mravního vývoje, naděje nesmrtelnosti zesiluje nám duchovnost.*“ (Čapek, 1990, s. 230-246).

Nynější vědci se přou o tvrzení nesmrtelnosti lidské duše. Psychologie, která vznikla jako věda o lidské duši, nahrazuje tento pojem pojmem vědomí nebo myslí, v širším pojetí pojmem psychika. Již od dob Masaryka proběhlo nespočet výzkumů, potvrzující či vyvracející její přítomnost. Někteří tvrdí, že duše je měřitelná a po smrti člověka z těla odchází neznámo kam, někteří, že se navrácí zpět do vesmíru. Jisté ale je, že žádné tvrzení není doposud vyvráceno ani zcela obhájeno, atak téma lidské duše zůstává nadále tématem aktuálním a prozatím podléhá pouze spekulacím.

4.4 Kategorie: Rodina a výchova

Na základě této kategorie byly vytvořeny tyto následující vybrané kódy:

- monogamie, pohlavní znalost, láska k partnerovi, plnohodnotná rodina, aspekty rozvodu, rodičovská láska, modernizace, tvorba vztahu

Masaryk se často zabýval otázkou mnohoženství a jednoženství. Jeho stanoviskem bylo, že jak žena, tak i muž má mít v životě jednoho partnera. Ukazuje na nesprávnost pohlavního života mládeže a domnívá se, že správný mravní pohlavní základ je cíl celkového pohlavního vývoje. Jeho bádáním neuniklo ani slovo láska, kterému přikládal větší potenciál. Chápal ji nejen jako prvotní náznak sympatií, ale především jako celoživotní pocit k partnerovi. Přikládal důležitost v rozlišení mezi láskou a pocitem pohlavního pudu. Lásku a manželství charakterizoval mimo jiné jako spojení duší. Důležitost přikládal úplné a nerozvrácené rodině, již charakterizoval jako základní stavební jednotku státu. Na druhé straně rozvod vysvětloval jako jev, který problémy v rodině neřeší a je mu potřeba předcházet. Nelze jej brát jako východisko řešení problému, či řešení nudy ve vztahu. Rozvodovost spatřoval především v tom, že mladí lidé vidí v manželství jiné aspekty, než ve skutečnosti obnáší. Sexuální

stránka kupříkladu není jedinou funkcí manželství. Dalším aspektem rozvodů je dle Masaryka také v tom, že páry uzavírají sňatky příliš mladí a nezralí s nátlakem na rodinu a až časem si uvědomí nevhodný výběr. Nedostatek literatury o výchově byl v té době zásadním problémem. Masaryk byl zastáncem naprosté rovnosti v rodině mezi ženou a mužem a tak i dětmi, kde by měla láska plynout od každého stejnou měrou, nejen ze strany matky. Takový přístup by měl podpořit i jejich lásku mimo rodinu, jelikož rodina je základní stavební jednotkou charakteru. Jakým způsobem vychovávají rodiče své děti, tak dále vychovávají děti své děti atd. Takové vzájemné interakce však bohužel chybí u rodin rozvrácených. Jak Masaryk shrnuje sám rodinnou výchovu v Hovorech s T. G. Masarykem: „*Já bych to shrnul tak: dítěti je první a hlavní školou rodina; a rodina, to se rozumí, ta mívá vychová a vyučívá dítě tím, co mu přikazuje nebo zapovídá – u nás je ve všem, i v rodině, příliš mnoho kázání – jako spíše tím, co dítě doma vidí. Tedy jací jsou rodiče, matka i otec, jaký mají poměr k sobě a k okolí, to má největší vliv na dítě.*“ (Čapek, 1990, s. 19-20).

Rozvodovost byla rozebíraným tématem jak za Masaryka, tak je i dnes. Počet rozvádějících se páru nezvratně stoupá. Doba je mnohem uvolněnější a tak v této nelibosti nestojí mnoho v cestě. Lidé nabyli dojmu, že manželství funguje takzvaně bez údržby a stačí jej pouze nabýt. Opak je však pravdou a lidé na takovém manželství musí především pracovat, aby fungovalo. Nynější doba dospěla do stádia, kdy jsou lidé zvyklí nefunkční věci nespravit, rovnou je vyhodí a vymění za nový kus. Stejně přistupují i ke vztahům či manželským svazkům. Správnou cestou je však na vztahu stále pracovat, projevovat druhému úctu, vděčnost, řešit konflikty a vyjadřovat náklonnost. Láska v podobě Masarykova přesvědčení jednoho partnera na celý život je v dnešní době spíše raritou. Děti vychovává stále více matek samoživitelek, upadá zájem o děti ze stran otců, dětem chybí mužský vzor a vše se promítá do celé výchovy národa jako celku. Masaryk vždy říkával, že manželství je jako obležená pevnost. Dle něj, kdo je venku, chce dovnitř a kdo je uvnitř, chce ven.

4.5 Kategorie: Alkoholismus

Na základě této kategorie byly vytvořeny tyto následující vybrané kódy:

- aktuálnost problému, využití času, následky, alkohol v minulosti, rozdělení, názor, trestnost, vztahy, trend, finance

Masaryk se zabýval problémy alkoholismu již tehdy v minulosti a aktuální je toto téma dodnes, což nejspíš ještě dlouhou dobu bude. Zabýval se především, jak mládež tráví svůj volný čas. Velmi důrazně ji upozorňoval, jak je alkohol škodlivý, jak bere vasedávání u něj mladému člověku sílu, chuť pracovat a celkově plnohodnotné zdraví a chuť do života. Vyzýval jeho studenty, aby pozorovali dopad alkoholu na lidi kolem nich samotných. Masaryk byl názoru, že nelze užívatí pití, aniž by na něj nevznikala závislost. Zaujímal názor, že alkoholismu, jako takového dříve nebylo. Ve středověku totiž nebylo tak snadného přístupu k této alkoholické tekutině, nebylo takzvaných hospod na každém rohu a nebyl finančně přístupný každému. Alkoholismus rozděluje Masaryk na mírný a nemírný. Avšak nemá stanovenou pevnou hranici, kdy je ještě a mírné a kdy už ne. Zajímavostí, kterou Masaryk uvádí je, že země požívající tvrdšího alkoholu, nemusí být nutně zeměmi, které neužívají alkoholu mírně. Naopak řadí mezi nemírné užívání alkoholu spíše země, kde se pije spíše méně alkoholové pití, jakožto pivo. Uvádí například, že Rusko je na tom s pitím lépe, než takové Německo nebo Dánsko. Takový člověk, který se stane závislým na alkoholu, se dle Masaryka již nedokáže ovládat a není schopný reálného přemýšlení, ztratí veškerou vůli a možnost citů k druhým lidem, v čemž spatřoval největší problém. Závislý si pak staví takzvaně svůj svět, ve kterém je schválně uzavřen a nepřipouští si aspekty reálného světa, ani svůj konkrétní problém. Je také příčinou chorob psychických či fyzických, v neposlední řadě i sebevražd. Masaryk byl názoru, že celý alkoholismus je věcí příkladu: *„Příklad proti příkladu. Příkladem pití hřeší se nejvíce, nejvíce pijáků bylo svedeno příkladem. Žádný člověk nemá přirozenou potřebu alkoholového jedu. Příklad abstinence musí dávatí zvláště inteligenti, neboť ti musí dnes plně znáti význam alkoholismu. Ale tu nemůžem si dáti vždy nejlepší vysvědčení. Poohlédněte se ve vzdělaných vrstvách, mezi lékaři, advokáty, soudci, učiteli, duchovními atd., jak se to u nich má s abstinencí. Když při dnešním stavu alkoholové vědy lékař, učitel nebo vychovatel pití trpí, nebo dokonce k němu radí, lže a dopouští se zločinu.“* Z tohoto úryvku vyplývá, že dobrý příklad je ve výchově věcí zcela zásadní. Masaryk také viděl v alkoholismu příčinu vzniku trestných činů. Dle něj eliminuje lásku k bližnímu, popuzuje proti sobě lidi a jednání lidí činí nepřirozeným. Upozorňoval, že vztahy či přátelství, vzniklé na základě alkoholu, jsou neplnohodnotné. Další velký problém spatřoval v alkoholismu vyskytujícím se v rodině. Alkohol je zhoubou vztahů žen a mužů a dalších hodnot v rodině, v neposlední řadě škodí i potomkům. Tyto Masarykova slova mohou nám být odkazem: *„Povznesený, obnovený člověk - to jest náš úkol a k jeho řešení jest nutná vedle ostatních snah opravdu pokrokové ethiky také abstinence od alkoholu. V tomto smyslu platí slova:*

budoucnost patří strážlivým, totiž těm, kdož se rozhodli pro vyšší, mravnější světový názor a způsob života.“ (Masaryk, 1912, s. 1-24).

Je bezesporu, že alkoholismus se stále ve společnosti řeší. V dnešní době jsou rozpoznávány čtyři stádia – abstinent (žádné pití), konzument (výjimečně pro chuť), piják (častější pití v hospodách), alkoholik (užívá jako drogu). Alkoholika můžeme definovat jako člověka, co užívá alkohol většinou tajně, vysvětluje si užívání nejrůznějšími výmluvami, vznikají mu tím sociální obtíže, ztrácí sebeúctu, objevuje se sebelítost, je neschopen se zdržet pití a často mu následkem toho vznikají i výpadky paměti. Takový člověk si vždycky umí naleznout svůj důvod k pití, i když reálně žádný není. Největším rozdílem ve srovnání s obdobím za Masaryka a dnešního období je ten, že alkoholismus se stal nešvarným trendem především mezi mládeží, kde postupuje stále k nižší věkové hranici. Důvodem může být nedostatek koníčků mladistvých. Mimo drogu jakou je alkohol, užívají také drog jiných, tvrdších, alkohol už není tak trendy. Jako Masaryk srovnává, že za středověku nebyl tak jednoduchý přístup k alkoholu a za jeho časů naopak je, tak my můžeme říci, že za Masaryka nebyl tak jednoduchý přístup zase k tvrdším drogám a dnes již není problémem pro mládež si jakoukoliv drogu obstarat. Mládež je schopná začít alkohol konzumovat dokonce jen proto, aby zapadla. Také když vzpomeneme jeho slova, že alkoholismus je věci příkladu, je patrné, že takový příklad tady dnešní populaci chybí, jak už v řadách mocných lidí, kteří by nás měli jako stát vést, tak i v mnoha rodinách, kde rodiče nenesou dětem vzorný příklad a děti pak alkoholismus berou jako běžnou součást života, ba i jako součást nedílnou. Takový alkohol má však neblahý dopad jak na psychiku tak fyzično. V kontextu s ním pak vzniká více chorob a také, což se stále nezměnilo, mnoho trestných činů. Důvodem je bezesporu i nedostatek financí na alkohol a tak je závislost vede k nejrůznějším krádežím. I nárůst stresových situací na pracovišti či v domácnosti jsou lidé často schopni řešit jen alkoholem. Státu však takový obchod s alkoholem přináší i spoustu financí, tak můžeme jen spekulovat, jestli o boj s alkoholem opravdu stojí. Bez zaujatosti však lze říct, že v posledních letech bylo například vynalezeno nových léků proti alkoholu, zkvalitněny možnosti léčby (terapie, poradenství) či posilněna nauka dětí o patologických dopadech konzumace.

4.6 Kategorie: Sebevražednost

Na základě této kategorie byly vytvořeny tyto následující vybrané kódy:

- vysvětlení sebevraždy, dílo o sebevraždě, původ zájmu, neporozumění sebevraždě, příčina, zkoumání, změna, řešení

Masaryk se snažil o vědecké vysvětlení sociálního jevu sebevraždění. Výstupem jeho bádání byl pak spis *Sebevražda*. Jeho zájem o toto odvětví sebevraždy, jako násilného a vědomého ukončení života jedince vlastní vůlí, pramenilo již z jeho dětství. V té době se ve stáji spřátelil s mladým veteránem, který později spáchal sebevraždu oběšením. Tomášovi pak ukazovali branku, na které se oběsil a nedokázal pochopit, jak si někdo může vzít život. Připadalo mu to zvrácené a nepřírozené (Čapek, 1990, s. 15).

Domníval se, že nejvíce záleží na úsudku jednotlivého člověka, jakou hodnotu svému lidskému životu vyměří. Příčinou sebevraždy je pak vidina tak neúnosného neštěstí, které už nemůže dál dotyčný strpět. Nestranný pozorovatel by však usoudil, že ve srovnání s hodnotou lidského života, byla příčina naprosto banální. Důvod vidí i v nedostatečném mravním a rozumovém vzdělání a také ve společnosti, která se podílí na těchto sebevraždách svými ekonomickými, sociálními a mravními podmínkami pro život jednotlivce. Jako problém pokládá i náboženský život – lidé už nepřikládají vekou váhu církvi, přistupují k ní se skepsí a spíše se obrací k politickým stranám. Pojem sebevraždění Masaryk definuje jako ztrátu smyslu života a projev velkého zoufalství. Dále má dle něj značný vliv i temperament člověka a psychóza. Sebevražda i psychóza vznikají ze stejných příčin a psychóza je velkou příčinou sebevraždění, proto se zabývá Masaryk jejím podrobným výzkumem. Psychóza je podle něj podmíněna špatnými poměry ve společnosti, z kterých uvádí hlavně prostituci a opilství. Svým bádáním se dopracoval k tomu, že východisko je v novém náboženství, v opravdové zbožnosti (Masaryk, 1998, s. 1-222).

Sebevraždění se stále snaží řešit řada psychiatrů a psychologů avšak nikdy se tak komplikovaná otázka zcela nevyřeší. Je možno ji pouze dále bádát a rozšiřovat si znalosti a na základě toho lze vynaložit nejlepší možné prostředky k její eliminaci. Jisté však je, že studia T. G. Masaryka a jeho výstupní dílo tomu bude vždycky velkým základem. Důvody sebevražd jsou stále nejrůznější, ať už je to finanční stránka, vztahové oblasti, psychické nemoci či jiné. Co se však lehce změnilo, je počet sebevražd. Aktuálně jsme na nejnižší úrovni sebevražd v historii Česka, ačkoliv oproti okolním zemím jsme pořád na špičce. Společnost se proti tomu však neobrací zády a snaží se eliminovat co největší počet. Například psychologické a psychiatrické poradny nabízí nejen pomoc prostřednictvím internetu, také osobních shledání či identifikování nejčastějších míst sebevražd a znemožnění přístupu. V moderní

době se také velmi rozmáhá gamblerství, které dříve nebylo tolik aktuální, z jehož důvodu kvůli financím lidé také začali páchat sebevraždy. Proti tomu se naštěstí učinily také jistá omezení v podobě stažení automatů. Na sebevraždy z nešťastné lásky mají dnes jistý vliv i sociální sítě a jiné novinky dnešní doby, které dříve nebyly. V neposlední řadě se stává stále aktuálnější tématem eutanázie, jelikož spoustu sebevražd páchají i těžce nemocní lidé, pro které už život v bolestech nese jen utrpení.

4.7 Kategorie: Diskriminace žen

Na základě této kategorie byly vytvořeny tyto následující vybrané kódy:

- společenský rozvoj, idea vztahu, základ rovnosti, výrok o diskriminaci, finanční ohodnocení, důvod diskriminací, převaha

V Masarykově době bylo manželství v podstatě jedinou cestou, jak se žena mohla společensky uplatnit. Dokud ženy nemohly studovat a veřejně působit v pozicích srovnatelných s těmi mužskými, zbývalo jako strategie pouze ovládnutí partnera a seberealizace jeho prostřednictvím. Masaryk však žádal vztah, ve kterém by partner byl druhému partnerovi pomocníkem na cestě jeho osobního rozvoje. Nikoliv vztah, kde jeden druhého ovládá. Po dlouhém hledání jej našel u své ženy Charlotty. Masaryk převzal i její příjmení, Garrigue. Tímto způsobem jí také vzdal čest a propagoval tak určitou představu o důstojnosti žen a o jejich právu na rovnost. Toto byl taky první hmatatelný čin Masaryka, kdy usiloval o změnu postavení žen ve společnosti. Masaryk říkal, že v otázce ženské je pouze interpretátorem názorů své ženy. Avšak i on sám k tomuto tématu vypracoval mnoho studií: „*Názory o ženě ustálil jsem si živým vzorem své ženy. Měla a má na vývoj a uzrání mých hledisek a charakteru vliv nejrozhodnější.*“ Masaryk vyznával, že „*žena není ani horší ani lepší, je jiná a má být svá. A není dobré stavět muže a ženu proti sobě, neboť muž a žena představují teprve celek.*“ V souvislosti s otázkou ženskou bojoval také o rovnost přístupu k politickým funkcím, což projevil svou podporou kandidatury M. Tůmové do českého zemského sněmu za pokrokovou stranu, kterou vedl. Po tom co se stal prezidentem, udělil volební právo ženám. Dále se zasloužil o některá usnadnění v oblasti sňatků a podporoval další ženské iniciativy. Masarykovo období bylo tedy obdobím emancipace (Mahler, 2007, s. 33).

V dnešní době se diskriminace žen v České republice týká především oblasti zaměstnání, vyživování a politicko-právní. U zaměstnání jde především o platové ohodnocení, kdy jsou ženy stále diskriminovány oproti mužům a také jde v jejich případě o vyšší nezaměstnanost. Důvodem nižších odměn žen je také nižší zastoupení žen v rozhodovacích pozicích. Problémem je také diskriminace v přijímacím řízení, uchazečky se často bojí přiznat, že jsou vdané, mají děti, plánují děti – to vše rozhoduje o jejich přijetí. V oblasti vyživovací se jedná o nesnáze, kdy domácnost vede pouze jeden z rodičů, většinou žena a finančně je znevýhodněna. V politickém a právním životě mají už ženy sice jistá práva, ale jak je zřetelné, stále převládá mužská část. Masarykův odkaz nám tedy sice napomohl k jistým změnám, ale stále je na čem pracovat.

4.8 Kategorie: Demokracie

Na základě této kategorie byly vytvořeny tyto následující vybrané kódy:

- demokratický zájem, praktická demokratická činnost, specifikace vlády lidu, ocenění, aktuálnost, porozumění, základ, volba

Otázkou demokracie se Masaryk zabýval celý svůj život. Neustále o ní přemýšlel a stále ji nově formuloval. Jako prezident se pak pokusil své myšlenky převést do praxe. Svůj demokratický program nikdy nezradil. Moderní demokracii specifikoval jako proces neustále se vyvíjející a zdokonalující. Přesněji a výstižněji řečeno samotným Masarykem: „*Demokracie není jen formou státní, není jen tím, co je napsáno v ústavách, demokracie je názor na život, spočívá v důvěře v lidi, v lidskost a v lidství, a není důvěry bez lásky, není lásky bez důvěry. Řekl jsem jednou, že demokracie je diskuse. Ale pravá diskuse je možná jen tam, kde si lidé navzájem důvěřují a poctivě hledají pravdu. Demokracie to je hovor mezi rovnými, přemýšlení svobodných občanů před celou veřejností ...*“. Také byl názoru, že k demokracii patří také účast občanů na řízení veřejných záležitostí, dobrovolná a nezištná práce pro společnost, snášenlivost, slušné chování, ochota diskutovat, úcta ke spoluobčanům, nehádat se. Cenil si lidí vzdělaných, poctivých a nezištných, jelikož poznal, jak málo jich je (Čapek, 1998, s. 11).

Základní myšlenky Masarykovi moderní demokracie, jako otevřeného, stále se zdokonalujícího a prohlubujícího politického systému, jsou aktuální i v současném světě. Co je však

aktuálně největším problémem časového posunu, je porozumění obyčejných lidí svým politikům a jejich argumentům. Společenské vztahy byly dříve jednodušší a tak nebyl problém ani s pochopením jednotlivých názorů a slibů. Postupem času a s technickým rozvojem přibývalo více odborných frází, kterým valná většina populace ani nerozumí. Sliby jednotlivých stran už dávno nejsou založeny na pravdě a poctivosti, jak by si jistě sám Masaryk v demokratickém státě přál. Vztahy pak nestojí na vzájemné důvěře a tyto složky pak nutí člověka volit stranu především podle vnějšího dojmu a instinktivního pocitu. Lidé pak vybírají podle vkusu oblékání či suverénnosti výstupu. Dalším neméně závažným problémem ohledně demokracie je mnohdy nízký zájem voličů volit, vzdávají se svého práva na demokracii, nejčastěji jsou to mladí, kteří věří, že stejně nic nezmění.

4.9 Kategorie: Práce a nezaměstnanost

Na základě této kategorie byly vytvořeny tyto následující vybrané kódy:

- pohled na práci, zaměření, lenost, opakující činnost, výkon, dělba práce, důsledky nezaměstnanosti, důvody nezaměstnanosti, obživa, nedostatek financí

„Socialism sám z revolucionismu a utopismu se vyvíjí k určitějším cílům, a dělnická otázka teprve v poslední době se stává otázkou sociální. Hrdinové práce! Na jedné straně: sklonnost nepracovat, a na straně druhé: dura necessitas – pracovat. Tato sociální otázka má pro náš vývoj velký význam ten, že pochopujeme, kterak to staré nepracování, vrozená lenost musí být opuštěna, a že na práci vůbec počínáme hledět jinak.“ (Masaryk, 1968, s. 22-23)

Masaryk ve svých dílech často pojednával o práci. Jeho zájem tvořila jak práce fyzická, tak i duševní. Nejvíce uvažoval nad tím, jak se k práci člověk staví. Došel k názoru, že i ten nejpracovitější člověk se snaží práci vyhýbat. Důležitost viděl v přirozeném opakování práce. Důvod, který vede nynějšího člověka k práci, byl podle Masaryka stejný i u primitivních lidí, jako je žízeň nebo hlad. Masaryk byl přesvědčen, že i myšlení bylo u primitivních lidí důležitější než sama fyzická práce, jelikož tito lidé měli především snahu si práci vždy ulehčit a tím zapojovali mysl dříve než fyzickou sílu. Proto jej napadla myšlenka o nutnosti si práci správně rozvrhnout a zorganizovat. Z toho důvodu usoudil, že spíše než lenost fyzická, existuje lenost duševní. Důležitost kladl také dělbě práce a přepokládal, že její význam

bude růst a dělba bude stále specifitější, jelikož pozornost lze soustředit především v úzkém boru. Tím chtěl říct, že člověk by se měl soustředit na jeden dominantní obor a zdokonalovat se především v něm a nikoliv vykonávat a učit se všemu, ale pouze částečně. Masaryk také tvrdil, že člověk, který od rána do večera pracuje v továrně, v pisárně či při knize, nemůže být nebezpečný, nebezpečí dle něj představují spíše lidé nezaměstnaní či bohatí. Ve své knize *Otázka sociální* ocenil Marxovo poukázání na práci drobnou, že prací nejsou pouze takzvané velké činy, ale také práce mozolná (Masaryk, 2000, s. 241-244, 270).

Těmito myšlenkami jasně vystihl i problémy dnešní doby. Jednak nezaměstnanost, která je v České republice poměrně vysoká, a nedaří se ji spolehlivě vyřešit, také jsou zde aktuální problémy s využitím volného času, zejména u mladistvých, kteří svou časovou rezervu plní užíváním drog a alkoholu, než by zastali nějakou práci. Lidé nezaměstnaní se pak stávají nebezpečnými, přesně jak tvrdil Masaryk. Svou obživu řeší například krádežemi. Ačkoliv míra nezaměstnanosti je aktuálně nejnižší za posledních pár desetiletí, stále se jí nedaří úplně vymýtit. Na vině může být například nízké vzdělání uchazečů, nebo nedostatečná kvalifikace. V dnešní době, tento problém snaží řešit Úřad práce, který poskytuje množství kvalifikací lidem bez zaměstnání. Otázkou však je, jestli jsou lidé ochotni vůbec pracovat a jestli se v nynější době nevyskytuje více té lenosti fyzické, nežli psychické. Dříve se lidé snažili rodinu uživit a byli ochotni vzít práci jakoukoliv, naopak nyní mají lidé o své práci jisté představy, které nejsou schopni zanechat. Naopak nedostatečná finanční odměna zas současnou společnost nutí mnohdy vykonávat více prací najednou, což eliminuje profesionalitu pracovníků.

4.10 Kategorie: Teorie státu

Na základě této kategorie byly vytvořeny tyto následující vybrané kódy:

- užitek lidstvu, formulace teorie, politické podílení, vlastnosti vlády, rozbor marxismu

Hlavním centrem Masarykova zájmu je člověk a jeho užitek. Na tomto základu zformuloval i teorii státu. Stát má dle něj sloužit především člověku, společnosti. Ten člověk, který se podílí na vládě, je občanem politického celku a členem politické organizace. Takové politické spolupůsobení pak dělá občana občanem. Dle Masaryka by měla vláda vládnout mravně a rozumně a také by měla dokázat poslouchat, jelikož pak teprve bude taková vláda

přijatelně vládnout. Sociální otázku Masaryk formuloval takto: „*Sociální otázka – to’ veliký fakt vší té bídy hospodářské a společenské vůbec, bídy hmotné a mravní, kterou všichni a stále máme před očima, ... Sociální otázka – to dnes znamená neklid a nespokojenost, touhu a strach, naději a zoufání tisíců a milionů...*“. V *Otázce sociální* nám Masaryk přibližuje problém marxismu, kdy podal kritický rozbor. Pochopil jeho význam jako ucelený teoretický myšlenkový systém a viděl v něm nový názor na svět (Masaryk, 2000, s. 17).

V dnešní době se sice nám vládnoucí lidé snaží stále zprostředkovávat největší užitek, někdy je však otázkou, jestli užitek nenese spíše jim. Vláda má mnohdy problém s posloučáním, což Masaryk formuloval jako hlavní aspekt teorie správného fungování státu. Základ Masarykova pojetí nám však stále nese předlohu pro správné fungování státu a je jen na nás, na společnosti, do jaké míry se z tohoto pojetí odkloníme.

5 SHRNUTÍ

Pomocí obsahové analýzy odborné literatury byla zjištěna odpověď na hlavní výzkumnou otázku, jak lze porovnat myšlenky T. G. Masaryka a dnešní společnosti.

Z příslušných zpracovaných kategorií (Humanita, Etika, Lidská duše) vyplynula odpověď na první dílčí výzkumnou otázku, jaké filozofické otázky formovaly život T. G. Masaryka a jak je vnímáme dnes.

Odpovědi jsou již zmíněné tři kategorie, ke kterým jsme si nejprve vyhledali v příslušné literatuře odpovídající text, který jsme následně analyzovali. Tuto analýzu jsme následně doplnili o úvahové srovnání s dnešní dobou.

Bezesporu je známo, že hlavní filozofickou otázkou, která jednoznačně formovala Masarykův život, byla humanita. Masaryk se jí zabýval po celý svůj život a znamenala pro něj tvorbu lepších podmínek pro život a pro svobodný rozvoj člověka. Výsledkem mělo být lepší, vzdělané a spokojené společenství. O to usiluje i společenství dnešní moderní doby. Současná společnost věří, že budoucnost je ve vzdělaném národu a snaží se toho nejlepší cestou dosáhnout. Také věří, že spojenectvím a důvěrou národů, pomocí a nelhostejností k ostatním lidem, nejen lidem v našem státě, dosáhnou lidského a státního rozvoje.

Další otázkou filozofa Masaryka, která bezesporu zaměstnávala jeho mysl, je otázka etiky. Jak je patrné z jeho výkladu o tomto daném tématu, etiku chtěl společnosti jasně definovat právě proto, aby každý jednotlivý občan měl jasno, co vyhodnotit jako mravní chování a co nikoliv. Předpokládal, že snad se základy této nauky vzdělaný člověk pochopí, jak správně jednat a chovat se. V dnešní době si lidé stále častěji uvědomují, jak málo o etickém chování víme, proto se snažíme etickou výchovu vštípit alespoň našim potomkům a etická výchova nalézá své základy i u studentů za lavicemi ve školách.

Masaryk často filozofoval i nad otázkou lidské duše. Byl přesvědčen, že lidská duše je věčná, ale tomuto stanovisku nikdy nepodléhalo jeho hlubší zkoumání. Jeho bádání o lidské duši bylo vždy specificky filozofického rázu. Naproti tomu současná doba se zakládá spíše na podložení závěrů praktickými testy a logickými závěry. Avšak ať už jde o Masarykovo typické filozofování či praktické myšlení současnosti, ani jedno doposud zcela neobjasnilo, jak to s nesmrtelností lidské duše je. S jistotou pouze říci, že Masaryk nám byl inspirací k hlubšímu zkoumání dané problematiky.

Z příslušných zpracovaných kategorií (Rodina a výchova, Alkoholismus, Sebevraždnost, Diskriminace žen) vyplynula odpověď na druhou dílčí výzkumnou otázku, které sociální otázky T. G. Masaryka jsou stále aktuální v dnešní době.

Odpověď mohou definovat opět již čtyři kategorie, ke kterým jsme si nejprve vyhledali v příslušné literatuře odpovídající text, který jsme následně analyzovali. Tuto analýzu jsme následně doplnili o úvahové srovnání s dnešní dobou.

Masaryk se velmi zajímal o sociální otázku týkající se rodiny a výchovy, kterou měl ve své mysli jasně zformulovanou. Již dětství prožil v úplné rodině, kde samozřejmě nějaké problémy vznikaly také, ale vždy se rozumně řešily. Základy stavěl na pevném vztahu mezi mužem a ženou, podpoře a upřímnosti. Toto své přesvědčení převáděl do praxe po celý svůj život i se svou ženou. Výchovu chápal jasně jako určité zrcadlení rodičů, proto přikládal důležitost úplné rodině. V aktuálním světě se příliš pevné základy na manželství nestaví, lidé berou již rozvody jako běžnou součást života, čemuž tak dřív nebylo. Stále více dětem chybí otec, jakožto mužský vzor, což se však promítá i do celé výchovy národa.

Další zkoumanou sociální otázkou pro něj byl alkoholismus. Sám se nedokázal označit za úplného abstinenta, avšak pochopení pro danou problematiku neměl. Měl v této oblasti zcela jasno. Alkohol lidstvu škodí a lidé užívající jej, nedávají dobrý příklad lidem ostatním. Alkoholismus bral především jako novodobější problém, zasahující psychickou i fyzickou stránku člověka. Nyní je přístup k alkoholu ještě snadnější než dříve, hospody a bary jsou aktuálním trendem a vysedávání v nich novodobým koníčkem především mladé populace. Alkohol se bere jako běžná součást a lidé, kteří nám ostatním mají dávat příklad, nám vzorným příkladem příliš nejdou. Důsledkem toho pak vzrůstá míra kriminality, problémů v rodinách a mladistvých ve škole.

Neméně zájmu přikládal i sociálnímu jevu sebevraždnosti, snad proto, že se s ní setkal již jako dítě. Důvody přikládal hlavně nedostatečnému mravnímu vzdělání, ale také společnosti, která svými životními podmínkami toto riziko taky podněcuje. Východiskem z problému určil nové náboženství, které by lidem pomáhalo. V dnešní době je toto ale složitěji praktikováno, jelikož stále více lidí je bez vyznání. Můžeme však alespoň vytvářet podmínky pro život takové, které nebudou podněcovat lidi páchat sebevraždy. Boj s nimi se snažíme řešit alespoň eliminací možnosti sebevražd, jako například odstranění hracích automatů, kvalitní poradny pro vztahy, nauka o vztazích na školách atd.

Věnoval se také diskriminaci žen, především jej na tuto myšlenku nasměřovala jeho žena. Svou ženu velmi respektoval a podporoval a bral za důležitost, aby tehdy velmi diskriminované ženy, nabyly více práv. Zasloužil se o nejvíce zrovnoprávnění v historii naší republiky, zavedl pro ženy například rovnost přístupu k politickým funkcím či právo volit. I dnešní dobou se ozývají náznaky diskriminace, ačkoliv už ne tak zásadní. Například na pracovištích jsou ženy stále platově či jinak znevýhodňovány a v politice se také spíše uplatňují muži.

Z příslušných zpracovaných kategorií (Demokracie, Práce a nezaměstnanost, Teorie státu) vyplynula odpověď na třetí dílčí výzkumnou otázku, jaké myšlenky zaujímal T. G. Masaryk ve formování státu a jaké jsou zaujímány dnes.

Na otázku lze odpovědět třemi vypracovanými kategoriemi, ke kterým jsme si nejprve vyhledali v příslušné literatuře odpovídající text, který jsme následně analyzovali. Tuto analýzu jsme následně doplnili o úvahové srovnání s dnešní dobou.

Masaryk zaujímal v oblasti demokracie jasný názor. Moderní demokracii specifikoval jako otevřený, zdokonalující a prohlubující se politický systém, úctu ke spoluobčanům, schopnost diskutovat a nehádat se. Dnes je stále pravdou, že politický systém se stále zdokonaluje. Avšak Masarykova představa o vzorné diskuzi bez hádek se zcela jistě vytrácí. Důvěra občanů v politické strany je také podlomena, ačkoliv starší občané jsou si stále jisti svým výběrem. Základem demokracie je však stále vláda lidu, ať už přímo či nepřímo a je jen na občanech, jakou si sami zvolí.

V práci a nezaměstnanosti spatřoval Masaryk problém především v lenosti. Ta způsobuje velmi valnou část nezaměstnaných i v současnosti. Poukazoval především na práci drobnou, která je v současnosti většinou utlačována velkým odběrem a dovozem výrobků a potravin ze zahraničí. Míra nezaměstnanosti za poslední roky velmi klesla, jelikož se s ní stát snaží pracovat.

Masaryk vypracoval svou teorii státu, kde dle něj měl být stát ku prospěchu společnosti. V čele státu by měla stát vláda, která je schopna poslouchat, s čímž má dnešní vládní společnost občas problém. Voliči jsou pak odkázáni pouze věřit, že zvolili správně, což se mnohdy dozvídají až za několik let.

5.1 Doporučení pro praxi

V oblasti přínosu pro praxi můžeme shlédnout hlavní význam uskutečněné obsahové analýzy hlavně v podpoře informovanosti dnešní společnosti o často nedostatečných znalostech osobnosti T. G. Masaryka.

Významnou spojitost můžeme nalézt i ve spojitosti s naším studovaným oborem, protože každý absolvent tohoto sociálního oboru, by měl znát jak současný výklad, tak i historickou hodnotu daných informací.

Pro potencionální absolventy a nejen pro ně, může tato práce sloužit jako prostředek pro přehledné a jednoznačné získání informací o historii či současnosti, využitelné pro jejich obor. Práce nese užitečné informace z filozofického či sociálního odvětví, které jsou stručně zpracovány, aby byly jednoduše čitelné a nesly pouze snadno zapamatovatelné a využitelné poznatky o rozšíření obzoru v jednotlivé dané problematice. Student by po přečtení měl získat náhled na situaci za dob významného myslitele a státníka T. G. Masaryka, což může mírně pomoci zformovat i jeho pohled na danou problematiku a přinést nový pohled na věc. Také se může v kontextu s názory T. G. Masaryka a v kontextu s doplněným úvahovým komentářem o současnosti zamyslet, jak danou věc vidí on sám. Tak či tak, práce pomůže rozšířit informovanost jak pracovníka v sociální oblasti, tak obyčejného čtenáře.

ZÁVĚR

Po ohlédnutí do naší historie, na jednu z našich nejvýznamnějších osobností minulosti, jsme si ujasnili, kdo vlastně T. G. Masaryk byl. Již víme, že to byl nejen náš historicky první prezident Československého samostatného státu, také disponoval svým filozofickým a pedagogickým nadáním, které tak rád rozvíjel. Ačkoliv v jeho životě byly období, kdy nebyl každému občanovi milý, nakonec se zasloužil o většinový obdiv a úctu. Důvodem obou věcí bylo to, že si za všech okolností Masaryk zakládal na svých názorech, i za cenu toho, že byl odmítán. Po dlouhém studiu jeho knih a díky této práci můžeme i my říci, že má náš obdiv.

Po přečtení této práce je čtenář schopen porozumět vývoji jeho osobnosti a pochopit jeho smýšlení. Nejprve se teoretická část zabývala tím, co předcházelo jeho prezidentskému životu. Již víme, že Masaryk byl původem z chudé a obyčejné rodiny, otec byl panský kočí a matka byla ta vzdělanější jako panská kuchařka. Matka mu byla vždy velkým vzorem a často na ni vzpomínal ve svých knihách. Filozofem byl Tomáš od mládí, jeho vzorem mu byl sám Platón. Touto vědou se zabýval rád a to ho dovedlo až do funkce doktora filozofie. Další důležitou osobností v životě T. G. Masaryka byla vzdělaná a inspirující žena Charlotta Garriguová, se kterou se seznámil v Lipsku a zanedlouho se do ní zamiloval a vzal si ji za ženu. Ačkoliv to byla velmi chytrá žena, dozvěděli jsme se také, že byla i dlouhodobě a nezvratně psychicky nemocná. Charlotta trpěla velkými depresemi, čemuž nepříspělo hlavně její osamocení v době 1. světové války. Masaryk v té době odjel za hranice, odkud řídil malými krůčky vznik Československa, čehož nakonec i dosáhl. Další zajímavou informací nám byla řada afér, která Masaryka jeho cestou života doprovázela. Tu se Masaryk setkal s velkým opovržením jeho osoby. Se zdravím náš prezident neměl nikdy větší komplikace až do jeho 74let, kdy po náhlé mrtvici už nic nebylo jako dříve. Nakonec ve své prezidentské funkci abdikoval a jako náhradníka povolal člověka, kterému v této věci důvěřoval nejvíce, svého přítele Edvarda Beneše. Svůj život dožil na zámku v Lánech, odkud neustále sledoval „svůj“ lid, jak mu slíbil.

Po přečtení první poloviny teoretické části jsme se postupně dostali k jeho profesní dráze. Tady jsme si podrobněji vylíčili, jakým byl Masaryk milujícím a vášnivým pedagogem. Svě studenty měl velmi rád a rád je se svou ženou uvítal i u sebe doma. Tento přístup byl za své doby velmi neobvyklý a setkal se s nepochopením ze stran ostatních profesorů. Dozvěděli jsme se, že se svými studenty velmi rád diskutoval a nejvíce cenil ty, kteří měli i jiné názory

a měli odvahu je vyslovit. On sám byl osobnost velmi hloubavá a podle toho vypadaly i jeho vyjadřovací schopnosti. Masaryk více přemýšlel, než mluvil a to samé rád vídal u ostatních. Neměl rád plané slova. V této části práce byla přehledně zpracována i jeho náboženská cesta, která nebyla vždy jednoznačná. Čím si však byl Masaryk jist vždy, byla humanita – láska člověka k člověku.

Výzkumným cílem praktické části bakalářské práce bylo zjistit, jaký sociální a filozofický odkaz byl T. G. Masarykem zanechán pro současnou českou společnost. Hlavního výzkumného cíle se podařilo dosáhnout za pomoci zpracování dat formou kvalitativní obsahové analýzy. Nejprve byly vymezeny základní pojmy za použití odborné literatury, pro lepší pochopení postupu celé analýzy. Následně bylo započato provedení samotné obsahové analýzy, kdy byly nejprve tvořeny odpovídající příhodné kategorie, spadající pod jednotlivé výzkumné otázky a poté volena další odborná literatura, odkud byl dále volen vzorek k použití obsahové analýzy. Po obsahové analýze tohoto textu bylo použito otevřeného kódování. Na závěr této praktické části byly shrnuty jednotlivé výzkumné otázky a jejich odpovědi vycházející z analýzy.

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že sociální a filozofický odkaz T. G. Masaryka tvoří soubor několika hlavních témat, na které by měl znát každý dobře vzdělaný současný občan Masarykův pohled. Jedním z nich je například humanita, kterou Masaryk spatřoval především v lásce člověka k člověku bez omezení, v čemž bychom si měli brát příklad například v problému migrační krize. Dalším je Etika, která je základním bodem vzdělaného státu, i když v dnešní době tak opomíjená. Tu bychom měli připomínat právě těm, kteří nás jako stát vedou, jelikož ve společnosti se etika učí především na základě zrcadlení. Masaryk tvrdil, že lidská duše je nesmrtelná, věrme proto tomuto vzdělanému člověku, že i jeho duše je tu stále s námi. Chovejme se ke svému státu proto s láskou a úctou. Rodina a výchova je důležitá především proto, že správná úplná a nerozvrácená rodina je základní stavební jednotkou státu. Jednejme proto v rodině tak, abychom ji udrželi pospolu stejně pevně, jako od založení Československa držíme náš stát. Alkoholismus bral Masaryk jako velký problém lidstva, který způsobuje zvyšující se kriminalitu a problémovost mládeže. Řešit se však tento problém dal a stále dá, jen za spolupráce ze strany problémového. Příčinu sebevraždnosti Tomáš spatřoval v nedostatečné víře či vlivu okolí. Odstraňováním těchto příčin a proniknutím do hloubky mysli takového člověka, se dá aspoň z části eliminovat jejich počet. Než TGM

začal vládnout Československé republice, potýkal se ve svém životě s přítomností diskriminace žen. Ta jej však zahanbila do té míry, že se s ní rozhodl skoncovat. Zasloužil se o první kroky k její eliminaci, za což by mu současná společnost, hlavně žen, měla být velmi vděčná. Pořád je však v této oblasti co zdokonalovat. Moderní demokracii analyzoval Tomáš jako otevřený, zdokonalující a prohlubující se politický systém, úctu ke spoluobčanům, schopnost diskutovat a nehádat se. Takovou úvahu by měla dnešní především politická společnost nastudovat. Nezaměstnanost byla Masarykovým bádáním spatřována především v lenosti, která však ne vždy musí být nutně věcí špatnou. Lenost nutí lidi si práci usnadnit, tím pádem urychlit. Podporoval především práci drobnou, která je v současnosti čím dál tím méně státem podporována. Teorii státu postavil na tom, že v čele státu by měla stát vláda, která je schopna poslouchat, s čímž má dnešní vládní společnost občas problém.

Provedený výzkum byl velmi užitečný, bylo možné si doplnit vědomosti z historie, sociálních věcí a filozofického zamyšlení. Vypracování této bakalářské práce sloužilo jako zdroj obohacení mysli autora, který doufá, že svými zjištěními a myšlenkami obohatí i své čtenáře.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) BĚLOHLÁVEK, Bedřich. *Masaryk a hudba*. V Praze: Leopold Mazáč, 1936.
- 2) ČAPEK, Karel. *Hovory s T.G. Masarykem*. Souborné vydání. Praha: Fr. Borový, 1936.
- 3) ČAPEK, Karel a Miroslav HALÍK. *Čtení o T.G. Masarykovi*. 2. nezm. vyd. Praha: Česká expedice, 1998. Hlas. ISBN 80-85281-53-8.
- 4) HÁJEK, Martin. *Čtenář a stroj: vybrané metody sociálněvědní analýzy textů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-161-9.
- 5) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- 6) JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.
- 7) KOSATÍK, Pavel. *100x TGM*. Praha: Knižní klub, 2017. Universum (Euromedia Group). ISBN 978-80-242-5898-0.
- 8) KRIPPENDORFF, Klaus. *Content analysis: an introduction to its methodology*. Thousand Oaks, 2004.
- 9) KŘÍŽEK, Jurij. *T.G. Masaryk a česká politika: politické vystoupení českých "realistů" v letech 1887-1893*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1959.

- 10) LUDWIG, Emil. *Duch a čin: rozmluvy s Masarykem*. Praha: Čin, 1935. Knihovna Tvůrcové a díla.
- 11) MAHLER, Zdeněk. *Ano, Masaryk*. Dopln. a rozš. vyd. Praha: Slávka Kopecká, 2007. ISBN 978-80-86631-60-8.
- 12) MACHOVEC, Milan. *Tomáš G. Masaryk*. Praha: Svobodné slovo, 1968. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti, sv. 24.
- 13) MASARYK, Tomáš Garrigue. *Student a politika: řeč prof. Dr. T.G. Masaryka na veřejné schůzi pořádané studentskou organizací České strany pokrokové v Hlaholu dne 6. března 1909*. 2. vyd. Praha: Svoboda, 1990. ISBN 8020501266.
- 14) MASARYK, Tomáš Garrigue. *Ideály humanitní: Problém malého národa ; Demokracie v politice*. Praha: Melantrich, 1968. České myšlení.
- 15) MASARYK, Tomáš Garrigue a Jindřich SROVNAL. *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty*. 4. české vyd. Praha: Ústav T.G. Masaryka, 1998. ISBN 8090197140.
- 16) MASARYK, Tomáš Garrigue. *Jak pracovat?: přednášky z roku 1898*. Praha: J. Kanzelsberger, 1990. ISBN 8090009506.
- 17) MASARYK, Tomáš Garrigue, SROVNAL, Jindřich, ed. *Otázka sociální: základy marxismu filosofické a sociologické*. 6. české vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2000. ISBN 8090265995.

- 18) MASARYK, Tomáš Garrigue. *Politické myšlenky*. Praha: Státní nakladatelství, 1922. Knihy pro každého (Státní nakladatelství).
- 19) MASARYK, Tomáš Garrigue. *O slušnosti v Čechách*. 1992.
- 20) MASARYK, Tomáš Garrigue a Josef CACH. *O škole a vzdělání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Z dějin pedagogiky. ISBN 80-04-25554-x.
- 21) MASARYK, Tomáš Garrigue. *O ethice a alkoholismu*. Praha: A. Klíčník, 1912. Knihovna Středy.
- 22) MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.
- 23) NOVÝ, Lubomír. *Filosofie T.G. Masaryka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962. Spisy University J.E. Purkyně v Brně, Filosofická fakulta, 78.
- 24) OPAT, Jaroslav. *Filozof a politik T.G. Masaryk: 1882-1893 : (příspěvek k životopisu)*. Praha: Melantrich, 1990. ISBN 8070230444.
- 25) SMETANOVÁ, Jindřiška a Antonín SCHENK. *TGM: "Proč se neřekne pravda?": ze vzpomínek dr. Antonína Schenka*. Praha: Primus, 1996. ISBN 8085625679.
- 26) ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- 27) USPOŘÁDAL JAROSLAV DRESLER. *Masarykova abeceda: výbor z myšlenek Tomáše Garrigua Masaryka*. Praha: Melantrich, 1990. ISBN 807023069X.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

doc., PhDr., PhD. Docentka, Doktorka filozofie, Doktorka

atd. A tak dále

c. k. Císařsko-královská

TGM Tomáš Garigue Masaryk

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Portrét: Tomáš Garrigue Masaryk, autor: akademický malíř F. Tříška

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Ukázka kódování: 4. kategorie – Rodina a výchova

PŘÍLOHA P I: UKÁZKA KÓDOVÁNÍ: 4. KATEGORIE – RODINA A VÝCHOVA

Kategorie: Rodina a výchova

Na základě této kategorie byly vytvořeny tyto následující vybrané kódy:

- monogamie, pohlavní základ, láska k partnerovi, plnohodnotná rodina, aspekty rozvodu, rodičovská láska, výchovné znalosti, modernizace, tvorba vztahu

Masaryk se často zabýval otázkou mnohoženství a jednoženství. Jeho stanoviskem bylo, že jak žena, tak i muž má mít v životě jednoho partnera. (monogamie)

Ukazuje na nesprávnost pohlavního života mládeže a domnívá se, že správný mravní pohlavní základ je cíl celkového pohlavního vývoje. (pohlavní základ)

Jeho bádáním neuniklo ani slovo láska, kterému přikládal větší potenciál. Chápal ji nejen jako prvotní náznak sympatií, ale především jako celoživotní pocit k partnerovi. Přikládal důležitost v rozlišení mezi láskou a pocitem pohlavního pudu. Lásku a manželství charakterizoval mimo jiné jako spojení duší. (láska k partnerovi)

Důležitost přikládal úplné a nerozvrácené rodině, již charakterizoval jako základní stavební jednotku státu. (plnohodnotná rodina)

Na druhé straně rozvod vysvětloval jako jev, který problémy v rodině neřeší a je mu potřeba předcházet. Nelze jej brát jako východisko řešení problému, či řešení nudy ve vztahu. Rozvodovost spatřoval především v tom, že mladí lidé vidí v manželství jiné aspekty, než ve skutečnosti obnáší. Sexuální stránka kupříkladu není jedinou funkcí manželství. Dalším aspektem rozvodů je dle Masaryka také v tom, že páry uzavírají sňatky příliš mladí a nezralí s nátlakem na rodinu a až časem si uvědomí nevhodný výběr. (aspekty rozvodu)

Nedostatek literatury o výchově byl v té době zásadním problémem. (výchovné znalosti)

Masaryk byl zastáncem naprosté rovnosti v rodině mezi ženou a mužem a tak i dětmi, kde by měla láska plynout od každého stejnou měrou, nejen ze strany matky. Takový přístup by měl podpořit i jejich lásku mimo rodinu, jelikož rodina je základní stavební jednotkou charakteru. Jakým způsobem vychovávají rodiče své děti, tak dále vychovávají děti své děti atd. Takové vzájemné interakce však bohužel chybí u rodin rozvrácených. Jak Masaryk shrnuje sám rodinnou výchovu v Hovorách s T. G. Masarykem: „*Já bych to shrnul tak: dítěti je první*

a hlavní školou rodina; a rodina, to se rozumí, ta mívá vychová a vyučí dítě tím, co mu přikazuje nebo zapovídá – u nás je ve všem, i v rodině, příliš mnoho kázání – jako spíš tím, co dítě doma vidí. Tedy jací jsou rodiče, matka i otec, jaký mají poměr k sobě a k okolí, to má největší vliv na dítě.“ (Čapek, 1990, s. 19-20). (plnohodnotná rodina)

Rozvodovost byla rozebíraným tématem jak za Masaryka, tak je i dnes. Počet rozvádějících se páru nezvratně stoupá. (aspekty rozvodu)

Doba je mnohem uvolněnější a tak v této nelibosti nestojí mnoho v cestě. (modernizace)

Lidé nabyli dojmu, že manželství funguje takzvaně bez údržby a stačí jej pouze nabýt. Opak je však pravdou a lidé na takovém manželství musí především pracovat, aby fungovalo. (aspekty rozvodu)

Nynější doba dospěla do stádia, kdy jsou lidé zvyklí nefunkční věci nespravovat, rovnou je vyhodit a vymění za nový kus. (modernizace)

Stejně přistupují i ke vztahům či manželským svazkům. Správnou cestou je však na vztahu stále pracovat, projevovat druhému úctu, vděčnost, řešit konflikty a vyjadřovat náklonnost. (tvorba vztahu)

Láska v podobě Masarykova přesvědčení jednoho partnera na celý život je v dnešní době spíše raritou. (monogamie)

Děti vychovává stále více matek samoživitelek, upadá zájem o děti ze stran otců, dětem chybí mužský vzor a vše se promítá do celé výchovy národa jako celku. (plnohodnotná rodina)

Masaryk vždy říkával, že manželství je jako obležená pevnost. Dle něj, kdo je venku, chce dovnitř a kdo je uvnitř, chce ven. (aspekty rozvodu)